

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра міжнародного права та порівняльного правознавства

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

_____ О. В. Стрельцова

« ____ » _____ 2022 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ
«БАКАЛАВР»
спеціальності 293 «Міжнародне право»

Тема: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ДЕРЖАВ-
ЧЛЕНІВ РАДИ ЄВРОПИ В ГАЛУЗІ РОЗВИТКУ
ДЕМОКРАТИЧНИХ СТАНДАРТІВ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ
ЛЮДИНИ

Виконавець: Пташинський Марко Юрійович

Науковий керівник: д.ю.н., професор Волошин Юрій Олексійович

Нормоконтролер: викладач Головатенко Марина Юріївна

Київ, 2022

ПЛАН

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. РАДА ЄВРОПИ ЯК ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТИЧНИХ СТАНДАРТІВ ТА ПРАВ ЛЮДИНИ.....	6
1.1. Роль Ради Європи у формуванні загальноєвропейського простору демократії та прав людини.....	6
1.2. Захист прав людини як провідний напрям діяльності Ради Європи.....	15
1.3. Діяльність Ради Європи у сфері сприяння розвитку демократії.....	18
РОЗДІЛ 2. ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА В ОСНОВІ ДЕМОКРАТИЧНИХ ІНСТИТУЦІЙ РАДИ ЄВРОПИ.....	23
2.1. Європейські стандарти держав членів РЄ в сфері забезпечення прав людини.....	23
2.2. Співробітництво держав-членів Ради Європи, щодо дотримання демократичних стандартів.....	32
РОЗДІЛ 3. СПІВРОБІТНИЦТВО ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ РАДИ ЄВРОПИ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ СТАНДАРТІВ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ....	51
3.1. План дій держав-членів Ради Європи, щодо вдосконалення законодавчих та інституційних засад забезпечення прав людини на національному рівні.....	51
3.2. Роль держав- членів Ради Європи щодо забезпечення демократичних стандартів в законодавстві України.....	57
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67

ВСТУП

Актуальність теми. Рада Європи займає унікальне місце на міжнародній політичній сцені і є найстарішою міжнародною організацією, покликаною зміцнювати співпрацю в Європі, захищаючи та просуваючи європейські стандарти прав людини, демократії та верховенства права. З часу свого створення Рада Європи постійно успішно розвивалася, домагаючись досягнення своєї мети.

Рада була однією з перших міжнародних організацій, що відчинили двері для країн Східної Європи після падіння Берлінського муру. Ним було розроблено нові міжнародно-правові акти для вирішення таких проблем сучасності, як кіберзлочинність, злочини у сфері охорони здоров'я, міжнародний тероризм та торгівля людьми.

Роль Ради Європи і сьогодні як ніколи важлива у захисті основних прав і свобод сотень мільйонів громадян у 47 країнах, що до нього входять.

Його ініціативи щодо знаходження спільних рішень великих проблем, зміцнення соціальної згуртованості, просування різноманітності культур, демократичної громадянськості та міжкультурного діалогу у справі боротьби з расизмом і нетерпимістю необхідні для формування стабільної, динамічної та згуртованої Європи.

Завдяки співпраці держави-члени Ради Європи повністю підтримують зусилля України щодо гармонізації свого законодавства, інститутів та практики з європейськими стандартами у сфері прав людини, верховенства права та демократії, тим самим підтримуючи Україну у виконанні її зобов'язань.

Метою даного дослідження є вивчення та аналіз співробітництва держав-членів Ради Європи в галузі розвитку демократичних стандартів та забезпечення прав людини.

Мета визначає **завдання дослідження:**

1. проаналізувати роль Ради Європи у формуванні загальноєвропейського простору демократії та прав людини;
2. визначити захист прав людини як провідний напрям діяльності Ради Європи;
3. дослідити діяльність Ради Європи у сфері сприяння розвитку демократії;
4. проаналізувати європейські стандарти держав членів РЄ в сфері забезпечення прав людини;
5. визначити співробітництво держав-членів Ради Європи, щодо дотримання демократичних стандартів;
6. охарактеризувати План дій держав-членів Ради Європи, щодо вдосконалення законодавчих та інституційних засад забезпечення прав людини на національному рівні;
7. визначити роль держав- членів Ради Європи щодо забезпечення демократичних стандартів в законодавстві України.

Об'єктом дослідження є сукупність міжнародних відносин щодо розвитку та дотримання демократичних стандартів та забезпечення прав людини.

Предметом дослідження є міжнародно-правове співробітництво держав-членів Ради Європи в галузі розвитку демократичних стандартів та забезпечення прав людини.

Методологічну основу роботи становлять система методів, наукових прийомів та засобів пізнання. Розкриття теми проводилося на основі діалектичного, історичного, соціологічного, логічного, системного та інших загальнонаукових методів пізнання, а також таких приватно-наукових методів як порівняльний, формально-логічний та інші.

Теоретичні та практичні аспекти питання з права Ради Європи знайшли своє відображення в роботах **вітчизняних вчених**: М. М. Гнатовського, Н. Б. Мушак, М.О. Баймуратова, М.В. Буроменського, Є. В. Попко, В.О. Рябової, А. Є. Санченко, К. В. Смирнової та ін.

Серед **зарубіжних вчених** слід відзначити роботи Л. Ачер, Г. Дрост, С. Е. Корна, Р. Ковер, О. Кресін, Г. МакДугал, В.П. Панов та ін.

Апробація результатів дослідження. Результати наукових досліджень опубліковано в XXII Міжнародній науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Політ. Сучасні проблеми науки», секція «Міжнародні відносини та міжнародне право: глобальні проблеми та тенденції» за темою «Роль Ради Європи в забезпеченні прав людини».

Публікації. Основні результати та висновки дипломної роботи знайшли відображення в одних тезах доповіді.

Структура дипломної роботи визначена метою та завданнями дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків, списку використаних джерел (58 найменувань). Загальний обсяг дипломної роботи – 73 сторінки, у тому числі список використаних джерел – 7 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

РАДА ЄВРОПИ ЯК ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТИЧНИХ СТАНДАРТІВ ТА ПРАВ ЛЮДИНИ

1.1. Роль Ради Європи у формуванні загальноєвропейського простору демократії та прав людини

В історії та нинішній діяльності Ради Європи (РЄ) – єдиної загальноєвропейської міжурядової організації, основними завданнями якої є захист та просування прав людини, демократії та правової держави, а також збереження культурної самобутності на континенті, – відбилися складність та суперечливість об'єднувачих процесів у Європі в період після Другої світової війни. Вперше ідею створення «Ради Європи» як органу, метою якого було б політичне, економічне та військове об'єднання європейських держав у вигляді «Сполучених Штатів Європи», висунув Уїнстон Черчилль у своєму виступі в Університеті Цюріха у вересні 1946 р. [1].

Ідея була не нова, про «Сполучені Штати Європи» раніше мріяли і говорили багато мислителів, письменників і політичних діячів – від Віктора Гюго до В.І. Леніна (з різних позицій, ясна річ). Однак у 1946 р. ініціатива відомого британського політика (який тоді перебував в опозиції) вперше отримала великий відгук на рівні західноєвропейських еліт. Величезні людські втрати та руйнування, заподіяні Другою світовою війною, посилили усвідомлення необхідності знайти способи та організаційні форми подолання колишніх антагонізмів, щоб не допустити нових воєн у Європі, принаймні між західними державами. Дедалі більше відчувалася потреба у координації економічної політики, упорядкованому формуванні ринків збуту товарів та послуг, що виходять за національні кордони. Те, що ідеї «Ради Європи» та «Сполучених Штатів Європи» озвучив саме Уїнстон Черчилль, не було випадковістю: він був одним із творців «Союзу Франції та Великобританії», угода про яку була підписана урядами двох країн 17 червня 1940 р. за

активного Участь тоді ще маловідомого Шарля де Голля. Щоправда, цей союз, який передбачав злиття більшості міністерств, зокрема міністерств оборони, фінансів та МЗС, а також єдине громадянство, проіснував лише один день. Але сама ідея такого «європейського об'єднання» була забута. У 1947 р. у Великій Британії з ініціативи Уїнстона Черчілля та у Франції за підтримки низки великих політичних діячів було створено, відповідно, Рух за єдину Європу та Раду за єдину Європу, що зіграли потім важливу роль у народженні РЄ [2].

Слід зазначити також, що посилення згуртованості, зокрема у військовій та ідеологічній областях, західноєвропейські держави підштовхувало і зміцнення контролю Радянського Союзу за країнами Східної Європи, яке розглядалося у країнах як загроза. Невипадково у березні 1946 р. той самий Уїнстон Черчілль виголосив у маленькому американському містечку Фултон знамениту промову, що стала свого роду сигналом до початку холодної війни. Першою організацією, що втілювало це прагнення об'єднання Західної Європи, став Західноєвропейський союз, заснований за допомогою міждержавного договору Великобританією, Бельгією, Люксембургом, Нідерландами та Францією в Брюсселі в березні 1948 р. Хоча перші три статті договору були присвячені розвитку співробітництва у соціально-економічній областях, суттю його було створення «колективної оборони», тобто. зближення у військовій сфері. Тому в рамках постійної комісії Брюссельського договору, а потім створеного під його егідою спеціального «дослідницького комітету» було досягнуто домовленості про утворення організації з ширшими завданнями, куди мали увійти якщо не всі, то принаймні більшість західноєвропейських держав. Проте вже на скликаному з цією метою у травні 1948 р. конгресі в Гаазі проявилися протиріччя, що позначалися потім на РЄ протягом усього його існування.

По-перше, серед делегатів не було єдності з найголовнішого питання, а саме: що вважати Європою, якими критеріями визначатиме «європейську спільність». Найпростішим рішенням, як вважала низка делегатів, було б

покласти в основу географічний критерій і, відповідно, «включити до Європи» усі держави континенту. Цей підхід не був відкинтий, що, зрештою, зробило РЄ «чисто європейською» організацією з географічної точки зору. Однак наріжним каменем «європейської спільності» було все ж таки вирішено вважати «загальні цінності», насамперед особисті свободи та права людини, плюралістичну демократію та верховенство права, а також повагу культурної самобутності народів та етносів у рамках загальної європейської культури. В останньому випадку особливий акцент робився на недопущення агресивного націоналізму та расизму.

Очевидно, що в той час подібний підхід був значною мірою націлений на майбутнє насамперед тому, що європейський континент був розколотий на два блоки. У країнах Східної Європи, за якими стояв Радянський Союз, якраз утвердилися режими, які, щонайменше, можна було сказати, явно не поділяли згадані «загальні цінності». Крім того, в Іспанії та Португалії існував якщо не відверто фашистський, то жорсткий правоавторитарний лад, а в таких країнах, як Туреччина та Греція, демократичний устрій мав дуже відносний характер [3].

Можна сказати й по-іншому: з погляду «спільних цінностей» різні європейські країни перебували на різних етапах розвитку, що згодом, у процесі розширення ставило перед РЄ дуже делікатну проблему – чекати, доки країна-кандидат «дозріє» до потрібного рівня. або приймати її "авансом" з надією на подальше "дозрівання". Ще складніша проблема виникала у зв'язку з необхідністю виключити державу, яка перестала поважати «загальні цінності». Як показано нижче, ці дилеми знайшли своє відображення навіть у організаційній структурі нової організації, не кажучи вже про її практичну політику.

По-друге, на конгресі зіткнулися два принципово різні підходи до ідеї «єдиної Європи» і, відповідно, до ролі, завдань та майбутнього створюваної організації. Парадоксальним чином Великобританія, на противагу Уїнстону Черчиллю, бачила «єдину Європу» виключно як союз суверенних держав і

пропонувала назвати нову структуру Радою Європи. Франція, навпаки, просувала федералістську концепцію і вважала за необхідне назвати федерацію Європейським Союзом.

Зрештою взяв гору підхід Великобританії, і 5 травня 1949 р. у Лондоні було підписано договір про заснування РЄ. Його членами-засновниками стали десять держав - Бельгія, Данія, Великобританія, Франція, Ірландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія та Швеція.

У статут нової організації було закладено первісну ідею: згодом перетворити РЄ на головну структуру європейського об'єднавчого процесу. Преамбула статуту була схожа на вступну частину справжньої «європейської конституції». У ній проголошувалося прихильність до духовних і моральних цінностей, що є загальним надбанням народів держав-членів, насамперед свободі особистості, особливо в політичній галузі, і верховенству права, «що лежать в основі будь-якої істинної демократії». У ст. 1 статуту проголошувалась мета досягнення більшої єдності між державами-членами «в ім'я захисту та здійснення ідеалів і принципів, що є їх спільним надбанням, та сприяння їхньому економічному та соціальному прогресу» [4].

Дуже широкою за статутом встановлювалася компетенція РЄ. По суті, він міг займатися будь-якими питаннями, крім питань оборони (які на той час вже були віднесені головним чином компетенції Організації Північноатлантичного договору, створеної 4 квітня 1949 р.). Проте закладені у статуті амбіції обмежувалися передбаченим Лондонським договором компромісним компонуванням керівних органів нової організації. З одного боку, на пропозицію Франції та Бельгії, у РЄ створювалася Консультативна асамблея, що складалася з депутатів національних парламентів (за квотою для кожної країни), яка теоретично могла обговорювати будь-які питання, що стосуються компетенції РЄ. Проте її рішення мали суто рекомендаційний характер. Єдиною її практичною прерогативою було обрання генерального секретаря організації та його заступника, а також суддів Європейського суду з прав людини.

З іншого боку, на вимогу Великобританії правом приймати реальні рішення з усіх питань було наділено Комітет міністрів закордонних справ (насправді у ньому з 1951 р. зазвичай засідають їх «уповноважені представники»), тобто. орган, що представляв уряди держав-членів. Майже всі рішення Комітету міністрів ухвалювалися на основі консенсусу. Більше того, спочатку Комітет міністрів затверджував навіть порядок денний Консультативної асамблеї. Таким чином, уряди отримували можливість заблокувати будь-яку надто далекосяжну ініціативу парламентаріїв. Противники «федералізму», відповідно, також могли «нейтралізувати» спроби використовувати РЄ як інструмент просування наднаціонального об'єднання [5].

В цілому вся подальша історія РЄ характеризувалася цим дуалізмом, безперервними пошуками компромісів між прагненням надати організації більш наднаціональний характер (головним чином на базі «спільних цінностей»), яке виражала насамперед Консультативна асамблея, і прагматизмом, властивим Комітету міністрів, . Великобританія, до речі, запропонувала розмістити штаб-квартиру РЄ у Страсбурзі, що мало символізувати «європейське примирення», насамперед між Францією та Німеччиною, які неодноразово боролися за це місто та регіон Ельзас. Щоправда, деякі західні історики вважають, що насправді за цією пропозицією ховалося бажання видалити РЄ від європейських столиць і тим самим мінімізувати його вплив [6].

Про труднощі співіснування двох керівних органів у РЄ свідчить і той факт, що їм знадобилося шість років, щоб погодити ухвалення прапора Ради Європи. В кінцевому рахунку був схвалений прапор, що був блакитним полем з 12 золотими зірками (вважається, що це число символізує одночасно дванадцять біблійних апостолів і дванадцять місяців року). У 1979 році цей прапор став також прапором нинішнього Європейського Союзу. Слід, однак, наголосити, що спочатку у зв'язці Комітет міністрів – Консультативна асамблея тон ставила саме остання. Її ініціативи підтримували крім Уїнстона

Черчілля такі політичні «важковаговики», як прем'єр-міністр Бельгії Поль-Анрі Спаак і міністр закордонних справ Франції Робер Шуман, відомі своїми євроінтеграційними поглядами. Активність Консультативної асамблеї, особливо у сфері «спільних цінностей», відіграла найважливішу роль у тому, що вже 4 листопада 1950 р. РЄ прийняла Європейську конвенцію про захист прав людини та основних свобод (відому як Європейська конвенція з прав людини, або ЄКПЛ), яка небезпідставно вважається сьогодні «конституцією» цієї організації.

В організаційно-практичній площині Консультативна асамблея дуже активно намагалася перетворити РЄ на європейське наднаціональне об'єднання у політичній, економічній і навіть військовій сферах. Однак ці спроби успіху не мали насамперед тому, що на кожному з цих напрямків у РЄ з'явилися грізні конкуренти. Особливо велике значення для долі РЄ мало освіту в 1957 р. Європейського економічного співтовариства, куди увійшли Франція, Німеччина, Італія, Бельгія, Голландія та Люксембург, які раніше створили Європейське об'єднання вугілля та сталі (ЄОУС) та Євратом. Саме ЄЕС стало рамковою структурою для європейської економічної інтеграції [6].

Щоправда, з ініціативи Консультативної асамблеї РЄ спробував стати «політичною складовою» ЄЕС, тобто. політичною структурою, яка б спрямовувала процес інтеграції. Цю ідею особливо активно просувала Великобританія, яка була членом ЄЕС (до 1973 р.), але хотіла б мати можливість якщо не контролювати, то хоча б «наглядати» за його еволюцією. Проте Франція, що чинила опір зближенню Великобританії з ЄЕС, не допустила цього. У 1965 р. ЄЕС, ЄОУС та Євратом сформували єдині керівні органи – Раду та Комісію, які зробили непотрібною зовнішню «політичну складову». Невдачею завершилися спроби об'єднати під егідою РЄ Консультативну асамблею з асамблеями ЗЄС, НАТО та ЄЕС. Усі вони залишилися існувати, а асамблея ЄЕС, створена 1957 р., 1979 р. була перетворена на Європейський парламент, члени якого почали прямо обиратися населенням держав-членів.

Таким чином, РЄ не вдалося взяти на себе роль рамкової структури для формування «Сполучених Штатів Європи», про які говорив у 1946 Уїнстон Черчілль. Процес європейської інтеграції виявився значно складнішим, ніж передбачали його ініціатори. Далеко не всі країни були готові жертвувати державним суверенітетом в ім'я одних тільки «спільних цінностей». Тому поряд з ЄЕС, що стало ядром цього процесу, існувала створена в 1960 р. Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ), яка включила низку інших західноєвропейських держав, у тому числі Великобританію.

До 80-х років постало питання про подальші перспективи Ради Європи. Він набув «другого дихання» лише з початком історичних змін у східноєвропейських країнах. РЄ, що швидко встановила контакти зі східноєвропейськими демократичними рухами, активно підтримувала ці зміни. Після падіння соціалістичного ладу в цих країнах, у тому числі на пострадянському просторі, РЄ взяла на себе роль «школи демократії» для них [7]. Особливо великий внесок він зробив у здійснення там конституційних реформ, приведення у відповідність до демократичних умов виборчого законодавства. Але саме ця робота дозволила побачити, що багато з цих держав все ж або не повністю, або мало відповідають стандартам та нормам РЄ. Проте з ініціативи Комітету міністрів у 1990–2002 роках майже всі ці країни були прийняті у РЄ.

«Поступившись принципами», РЄ забезпечила себе роботою на тривалу перспективу, оскільки новачків потрібно було «доводити» до необхідного рівня. З цією метою в РЄ було створено кілька нових інститутів, зокрема такі відомі сьогодні, як Комісія за демократію через право (Венеціанська комісія) та Європейський комісар з прав людини [7].

Слід зазначити, що на цьому етапі навіть ті східноєвропейські «новачки», які були кандидатами на членство в ЄЕС, що у 1993 р. перетворилося на Європейський Союз, з великим ентузіазмом брали участь у роботі РЄ. Вони розглядали це як свого роду підготовчий клас для інтеграції

в ЄС. Для того, щоб підвищити ефективність цього навчання, ЄС і РЄ ввели в практику спільні програми технічного сприяння для таких країн, які фінансуються обома партнерами на пайових засадах [8].

Подальше розширення ЄС, що включає нині вже 28 держав (які складають більшість у РЄ), наділення його новими функціями у гуманітарній сфері, але особливо – поява в ньому Хартії основних прав (2000) та Агентства з основних прав (2004), по суті, поставили питання про існування Ради Європи, принаймні в тому вигляді, в якому він функціонував і досі. Можна сказати, що з цього часу РЄ намагається якось пристосуватися до нової ситуації, щоб стати простим додатком до ЄС. РЄ прагне, наприклад, знайти «інституційний компроміс» з ЄС, пропонуючи йому приєднатися до ЄКПЛ (як єдине ціле). У цьому випадку РЄ могла б зберегти свою лідируючу роль у просуванні та захисті прав людини. Консультації з цього питання йдуть давно, у 2013 р. було підписано меморандум, де було позначено цю мету, але конкретних результатів поки що немає [9].

Головна причина полягає в тому, що сам ЄС поки що остаточно не визначився щодо своїх відносин з РЄ. Потреба РЄ для нього залежить від того, чи продовжуватиме ЄС розширюватися і де цей процес зупиниться. Поки що в ЄС борються дві протилежні тенденції. З одного боку, в ЄС уже видно логіку імперської експансії, що втілюється насамперед Європейською комісією та брюссельською «євробюрократією», яка вимагає продовжувати включати до ЄС нові ринки збуту та ринки праці. Приклад України, за перспективу інтеграції якої ЄС зараз відверто бореться з Росією, що протистоїть цьому, дуже показовий. З іншого боку, в умовах нинішньої економічної кризи, яка посилює «євроскептицизм» у громадській думці на просторі ЄС, у багатьох державах-членах лунають заклики «взяти паузу» щодо прийому нових членів. Ідуть і дискусії про те, які з держав, що залишаються поза ЄС, в принципі можуть вступити до нього.

Парадоксальним чином саме ця невизначеність поки що дає РЄ головний шанс на виживання. Як видається, в найближчому майбутньому він

може зазнати певних реформ, у тому числі значне скорочення персоналу, щоб адаптуватися до ситуації, що змінюється, але при цьому в цілому збережеться у тому вигляді, в якому він існує зараз. Поки що ні ЄС, ні тим більше БДПЛ не можуть замінити РЄ у забезпеченні єдиного гуманітарного простору на континенті. Такі країни, як Албанія, Азербайджан, Вірменія, Білорусь, Грузія, Молдова, Туреччина, Україна, навряд чи будуть незабаром прийняті в ЄС, не кажучи вже про Росію, щодо якої питання не ставилося ще навіть теоретично. Тим часом ці країни становлять близько третини населення Європи. Не зрозуміло також, хто міг би замінити РЄ у формуванні та контролі за виконанням загальноєвропейського конвенційного права, яке продовжує бути одним із осьових напрямків його діяльності.

За час існування РЄ у його рамках, окрім ЄКПЛ, Європейської соціальної хартії та Європейської культурної конвенції, було прийнято понад 200 конвенцій та протоколів до конвенцій, що охоплюють найрізноманітніші питання – від взаємної правової допомоги у кримінальній та цивільній сферах, екстрадиції, боротьби з корупцією, боротьби з тероризмом до освіти, культури та культурної спадщини, медицини, біомедицини, біоетики, нових інформаційних технологій або навіть спорту. Дуже важливе значення мало, наприклад, прийняття у 1992 р. Хартії регіональних мов, мов меншин, або у 1993 р. – Рамкової конвенції про захист національних меншин [10].

Важливим аспектом діяльності РЄ залишається здійснення контролю за ситуацією в сферах демократії та захисту прав людини в державах-членах (наприклад, за відповідністю демократичним нормам і стандартам конституційних реформ, що проводяться в них, виборів усіх рівнів, дотриманням прав людини правоохоронними органами, пенітенціарними установами тощо).

Але найважливіше місце серед структур РЄ все ж таки займає Європейський суд з прав людини, який за роки свого існування завоював такий авторитет, що має всі шанси зберегтися за будь-якого розвитку подій. З 1998 року він засідає на постійній основі у складі 47 суддів (по одному від

кожної держави-члена). Суд приймає скарги держав, приватних осіб в індивідуальному порядку, груп осіб та їх об'єднань, зокрема, неурядових організацій.

Загалом, таким чином, РЄ далеко не вичерпала свого потенціалу. Його роль у формуванні та підтримці загальноєвропейського гуманітарного простору, особливо у таких напрямках, як демократія, права людини та верховенство права, важко переоцінити.

1.2. Захист прав людини як провідний напрямок діяльності Ради Європи

Понад шістьдесят років тому Рада Європи, яку європейські країни погодилися створити, щоб покласти край канібалістичній війні, що спустошила континент, виконала важливе завдання. Тепер вона повинна співпрацювати з Європейським Союзом та ОБСЄ, щоб забезпечити демократію та економічну стабільність у всій Європі, основу для ефективного захисту прав людини, спрямовувати нові держави до демократичного розвитку та контролювати зобов'язання, які країни-члени беруть на себе, вступаючи в організацію.

Офіційна внутрішня політика України, спрямована на розбудову верховенства права та громадянського суспільства, зумовлює необхідність детального вивчення процесу співпраці з Радою Європи у сфері прав людини. Європейський досвід та обмежений міжнародний контроль допомогли здійснити такі сприятливі зміни.

Права людини як одна з основних демократичних цінностей залишаються у співпраці між Радою Європи та ЄС: «Кожен член Ради Європи повинен визнати верховенство права та користування правами людини та основними свободами» [4].

Члени Ради Європи підтвердили «своє переконання в основних свободах, які лежать в основі справедливості та миру в усьому світі, через

ефективну політичну демократію, з одного боку, і спільне розуміння та повагу до прав людини, з іншого, від яких вони залежать» [11].

Головна задача Ради Європи це захист і дотримання прав людини. Європейська комісія зі штаб-квартирою у Страсбурзі (Франція) розробила єдину політику, спрямовану на вирішення сучасних соціальних проблем у своїх країнах-членах.

Статут Ради Європи визначає принципи поваги до прав людини та верховенства права. Це означає захист і дотримання принципів поваги до людської гідності та індивідуальних свобод у межах верховенства права, що постійно зміцнюється. У Статуті також зазначено, що серйозні порушення прав людини, які можуть бути вчинені державами-членами Ради Європи, є підставою для припинення чи виключення їх з Організації.

Історичною віхою стало прийняття 1948 року Загальної декларації прав людини, яка проголошувала універсальність і невідчужуваність прав людини. Рада Європи продемонструвала свою відданість принципам прав людини через Європейську конвенцію з прав людини 1950 року. Відтоді її ратифікація стала передумовою для членства в Організації.

У сфері прав людини договори та інші види діяльності Ради Європи включають: захист громадянських і політичних прав за допомогою механізмів, передбачених Європейською конвенцією з прав людини; захист соціальних та економічних прав у рамках передбачених механізмів. Європейською соціальною хартією; запобігання катуванням і нелюдським або Представники Комітету з питань, що принижують гідність, поводження і покарання регулярно відвідують місця ув'язнення, щоб захистити осіб, позбавлених волі; захистити права меншин відповідно до Рамкової конвенції про захист прав Національні меншини; досягнення рівності між жінками та чоловіками (Керівний комітет з гендерної рівності); боротьба з расизмом, ксенофобією, антисемітизмом і нетерпимістю; посилення гарантій свободи вираження поглядів і доступу до інформації, а також свободи транскордонного обміну та поширення інформації [12].

Правозахисну діяльність РЄ можна розділити на такі основні компоненти:

1. Європейський суд з прав людини та Європейський комітет із запобігання катуванням забезпечують права людини.

2. Заохочення прав людини в першу чергу є обов'язком Уповноваженого з прав людини Ради Європи.

3. Забезпечити рівність, різноманітність і права знедолених груп. По-перше, йдеться про захист прав етнічних та сексуальних меншин, осіб з інвалідністю, дітей, жінок, біженців та інших.

4. Захист соціальних прав людини [13].

Розглянемо також діяльність Ради Європи, яка не базується на конвенціях.

Два взаємодоповнюючих принципи Ради Європи – недискримінація та рівність. Дискримінаційні практики створюють атмосферу нетерпимості, створюють небезпечні передумови для нерівності та сприяють росту насильства. Стратегія Ради Європи щодо боротьби з расизмом та нетерпимістю має три виміри:

1. Звернути увагу на це питання та повідомити громадськість. Європейський молодіжний рух проти расизму, ксенофобії, антисемітизму та нетерпимості у 1995 році закликав молодь і молодіжні асоціації пропагувати толерантність під гаслом «Усі різні, усі рівні».

2. Зміцнити міжурядове співробітництво, особливо у сфері ЗМІ, щоб навчити іммігрантів «історії ненависті».

3. Посилити правові та політичні гарантії через діяльність Європейського комітету проти расизму та нетерпимості.

Правові норми, інструменти та механізми, розроблені роками для захисту прав людини, матимуть незначний вплив, якщо європейські громадяни не усвідомлять їх існування та важливість. Визнаючи це, Рада Європи зробить особливий акцент на освіті, підготовці та підготовці прав людини. У Європі проводиться багато інформаційних кампаній щодо прав

людини. Вони призначені не лише для ознайомлення громадськості, а й професіоналів, таких як юристи та поліцейські, а також особливо вразливих груп, таких як біженці чи роми/цигани [14].

Рада Європи завжди приділяла особливе значення співпраці з тими, хто відповідає за дотримання закону та підтримання правопорядку. Для того, щоб поліція могла повною мірою відігравати свою роль у захисті прав людини в демократичному суспільстві, була прийнята комплексна програма «Поліція та права людини: 1997-2000 рр.» [15].

План діє як каталізатор, але надає чіткий, скоординований план просування прав людини у відділах поліції. Це сприяє послідовній та упорядкованій реалізації національних, двосторонніх та багатосторонніх проектів. Діяльність з поширення знань у сфері прав людини включає виготовлення документів та інформації, включаючи відео та навчальні документи, організацію консультацій, семінарів, конференцій та обміну думками, а також кампанії, що охоплюють конкретні аспекти прав людини.

У співпраці з НУО та експертними провідними групами реалізуються різноманітні програми, які можуть знайти найефективніші відповіді на конкретні запитання. У цьому провідну роль відіграють Інформаційно-документаційні центри або Інформаційні офіси Європейської Комісії, відкриті в країнах Центральної та Східної Європи.

1.3. Діяльність Ради Європи у сфері сприяння розвитку демократії

Захист та просування верховенства права – один із головних напрямів діяльності Ради Європи. Загалом, ця робота складається із забезпечення правосуддя, вироблення єдиних стандартів та відображення загроз верховенству права. Для досягнення цих цілей Рада постійно проводить у всіх 47 країнах, що входять до неї, програми моніторингу, оцінки та вдосконалення національних систем забезпечення верховенства права.

Забезпечення незалежності та неупередженості правосуддя перебуває у центрі уваги Ради Європи. Він розробляє стандарти, заходи та правові інструменти у цій сфері, а також підтримує професійні організації.

Основну частину роботи на цьому напрямі виконують Європейська комісія з ефективності правосуддя, Консультативна рада європейських суддів та Консультативна рада європейських прокурорів. Рада також наполегливо рекомендує самій національній владі застосовувати її стандарти у в'язницях та в роботі поліції.

Рада Європи займається зміцненням верховенства права та просуванням демократії через право. Передове місце у цій роботі займає Венеціанська комісія. Комісія, заснована 1990 року, є консультативним органом у конституційній сфері. Вона сприяє визначенню конституційних стандартів та консультує з таких, наприклад, тем, як демократичні інститути, вибори, права меншин. Комісія складається з незалежних фахівців з конституційного та міжнародного права та політичних наук. Ще однією складовою діяльності Ради у галузі верховенства права є розробка загальних стандартів та політики у межах різних заходів. Він також є депозитарієм угод про правову співпрацю у боротьбі з міжнародною злочинністю у Європі.

Рада Європи протидіє загрозам верховенству права. Одним із найважливіших його завдань у цьому напрямі є боротьба з корупцією. Її очолює Група держав боротьби з корупцією (ГРЕКО), створена 1999 року з розвитку потенціалу держав-членів у цій сфері. Група спостерігає за вживання країнами антикорупційних заходів і, за необхідності, спонукає їх проводити реформи [16].

Просування демократії – третій стовп, на якому ґрунтується Рада Європи. Його діяльність у цій галузі заснована на переконанні, що захищати права людини та забезпечувати верховенство права неможливо без здорового та розумного демократичного правління. Рада допомагає захищати і просувати демократію та демократичну культуру на всіх рівнях суспільства у країнах, що входять до неї, шляхом розробки стандартів та контролю їх

виконання за допомогою постійно діючої інфраструктури активного сприяння.

Просування парламентської демократії є ключовим для Ради Європи напрямом. Основною метою в цій галузі є розвиток демократичних інститутів та політичного плюралізму, просування прав людини та верховенства права та розширення моніторингових заходів у країнах-членах.

Роботою у цій галузі керує Парламентська асамблея, яка надає діяльності Ради політичного імпульсу. Асамблея, яка складається з парламентаріїв 47 країн-членів, обговорює і формулює рекомендації з усіх питань діяльності Ради Європи на сесіях, що проходять чотири рази на рік. Рада також прагне підтримувати вільні та справедливі вибори, що є основою парламентської демократії.

Рада Європи сприяє розвитку місцевої демократії, яка, як у ній вважають, є фундаментом будь-якої демократичної системи та необхідною умовою демократичної стабільності. У цій роботі він спирається на Європейську хартію місцевого самоврядування, за провадженням якої спостерігає Конгрес місцевої та регіональної влади.

Конгрес складається з політичних представників місцевих та регіональних органів влади з усіх країн-членів Ради Європи. Він організовує політичний діалог, здійснює спостереження та сприяє співпраці на користь розвитку місцевої та регіональної демократії в Європі [17].

Серед іншого Рада Європи сприяє належному управлінню на місцевому рівні. Він також закликає місцеву та регіональну владу розвивати прикордонні партнерські зв'язки, модернізувати методи своєї роботи, дотримуватися норм етичної поведінки та налагоджувати діалог з громадянами.

У сфері демократії Рада Європи виступає, зокрема, за демократичне управління та стабільність, надаючи державам-членам платформу для співпраці.

Рада прагне захищати демократію в постконфліктних ситуаціях і заморожених конфліктах, коли є загроза демократичної стабільності. Внесок у стійкість демократичного правління вносить мережу шкіл політичних досліджень. З метою захисту та розвитку демократії Рада Європи підтримує вільні, незалежні та плюралістичні засоби масової інформації, виступає за відкритість, загальну доступність та безпеку Інтернету.

Тісно співпрацюючи з Конференцією міжнародних неурядових організацій, Рада залучає до участі у своїй діяльності на благо демократії національні та міжнаціональні правозахисні організації.

Складаючись із делегатів від міжнародних неурядових організацій, Конференція забезпечує життєво важливі зв'язки між політиками та простими громадянами та доносить до Ради Європи голос громадянського суспільства.

У країнах із перехідною економікою Рада допомагає виховувати нові покоління лідерів політичної, економічної, соціальної та культурної сфер, підтримуючи мережу із 16 шкіл політичних досліджень. У них проводяться семінари та конференції з європейської інтеграції, глобалізації, демократії, прав людини та верховенства права [17].

Форум за майбутнє демократії збирає на високому рівні представників урядів, парламентів, місцевих та регіональних властей та громадянського суспільства, щоб розвивати демократію, політичні свободи та участь громадян у демократичних процесах. Важливу роль у забезпеченні соціальної згуртованості та стабільності у країнах континенту відіграє Банк розвитку Ради Європи, одна з перших європейських фінансових установ.

Подальшому розвитку міжкультурного діалогу служить Центр «Північ-Південь», створений у Лісабоні 1990 року. Він інформує громадськість у питаннях глобальної взаємозалежності та сприяє політиці солідарності, реалізуючи цілі Ради Європи.

Іншим важливим напрямом діяльності Ради є турбота про різноманітність культур, збереження культурної спадщини та ландшафтів.

Перший у своєму роді на континенті фонд Ради Європи «Євроімідж» підтримує спільне виробництво, розповсюдження, оцифрування та просування творів європейської кінематографії. Розвитку промисловості європейського кіно та телебачення сприяє і Європейська аудіовізуальна обсерваторія.

Одним із важливих принципів діяльності Ради Європи є турбота про майбутнє демократії. Він сприяє вдосконаленню викладання та вивчення мов як засобів спілкування та співпраці. Цією роботою працює Європейський центр сучасних мов у Граці (Австрія).

Заснований у 1994 році і керований фахівцями з різних країн, Центр є унікальною установою, що здійснює міжнародні освітні мовні проекти силами залучених методистів та дослідників.

Спільно з Європейським Центром Вергеланд він бере участь у програмі «Освіта для сталого демократичного суспільства», спрямованої на просування стандартів та цінностей Ради через практику та політику освітніх закладів [18].

РОЗДІЛ 2.

ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА В ОСНОВІ ДЕМОКРАТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ РАДИ ЄВРОПИ

2.1. Європейські стандарти держав-членів Ради Європи в сфері забезпечення прав людини

Принцип поваги прав людини після війни був найбільш помітним у Європі, особливо зі створенням різних європейських структур. Цей принцип став головним для Ради Європи з моменту її створення в 1949 році. Отже, ст. 3 Статуту Ради Європи проголошує, що кожен член організації визнає верховенство права та принцип користування правами людини та основними свободами всіма, хто перебуває під її юрисдикцією. Також, ст. 8 передбачає призупинення членства або навіть виключення з членства у разі серйозного порушення цього принципу.

Деякі вітчизняні автори використовують поняття «загальноєвропейська система захисту прав людини», набір стандартів прав людини, прийнятих європейськими міжнародними організаціями (РЄ, ЄС та ОБСЄ), та діяльність цих організацій для забезпечення відповідності європейським стандартам у сфера захисту прав людини [19].

Поняття «Європейські стандарти прав і свобод» включає вимоги щодо реалізації мінімального рівня прав і свобод людини у вітчизняній правозастосовній практиці, встановлених міжурядовими механізмами контролю, встановленими міжнародними актами, ратифікованими державами-членами Ради Європи та інших європейських організацій [20].

Деякі автори вважають правовим стандартом Європейської комісії «сукупність європейських договірних правил, безпосередньо пов'язаних із реалізацією діяльності організації, порушення яких, як і іншого міжнародного права, накладає міжнародну відповідальність, характер який визначається сторонами . У Ради Європи, укладеній в рамках Європейського Союзу»; «визнані європейськими країнами та закріплені в їхніх загальних

інструментах, правових нормах і на практиці механізми гарантій, захисту та регулювання, становлять основу за діяльність держав-членів європейських міжнародних організацій у сфері прав людини.» , термін досить поширений у вітчизняному законодавстві, а самі європейські стандарти широко використовуються в практиці українських органів державної влади [21].

Правові норми, що належать до стандартів Ради Європи, включають понад 200 конвенцій, хартій і протоколів, а також інші договори, укладені в рамках Ради Європи. До них належать резолюції та рекомендації Ради Міністрів та Парламенту Ради Європи, документи інших органів, створених за окремими конвенціями чи так званими частковими угодами. Після вступу України до Ради Європи наша держава почала впроваджувати європейські стандарти прав і свобод людини в національну правову систему. Основними європейськими міжнародно-правовими стандартами у сфері захисту прав людини: Європейська соціальна хартія (1961 р.); Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.) зі змінами, внесеними Протоколами до неї Європейська конвенція про запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню (1987 р.) та Протоколи до неї; Рамкова конвенція про захист національних меншин (1995 р.); та ін. Серед цих міжнародних договорів особливе значення для імплементації європейських стандартів прав і свобод людини має Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [22].

Конвенція 1950 року про захист прав людини і основоположних свобод є найстарішою регіональною угодою з прав людини в Європі та найавторитетнішим міжнародним документом з прав людини. Крім основного тексту, Конвенція містить ряд протоколів, деякі з яких були розроблені, доповнені або уточнені. Конвенція була першим міжнародним документом, що містив концепцію політичної демократії.

Сьогодні Конвенція повністю вважається одним із найбільших досягнень Ради Європи. Це фундаментальна основа всієї системи міжнародних законів і нормативних актів у сфері прав і свобод людини, її

законних інтересів і потреб. Завдяки ефективному захисту прав особистості, включаючи право особи на звернення до порушених прав, Конвенція стала першим міжнародно-правовим документом, розробленим для захисту широкого кола громадянських і політичних прав. За своєю правовою природою Пакт і Протоколи до нього є обов'язковими міжнародно-правовими договорами, які встановлюють систему наднаціонального контролю за дотриманням прав людини всередині країни.

Права і свободи, закріплені в Пакті, охоплюють найважливіші аспекти життя особи і мають громадянську, політичну, економічну та соціальну спрямованість. Насамперед право на життя, свободу, особисту недоторканність, свободу пересування, свободу думки, свободу совісті, свободу релігії, свободу слова, свободу мирних зібрань та асоціацій, право на створення сім'ї, право на повагу до приватного та сімейне життя, а також справедливий суд, розгляд, мирне володіння майном, заборона дискримінації, катувань, рабства та примусової праці, без покарання без закону.

Поняття «Європейські стандарти прав людини» включає положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (як основний документ, що встановлює перелік таких прав і свобод, на які погоджується більшість європейських країн), а також положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Зміст Європейського суду з прав людини та основні гарантії імплементації цих стандартів [22].

Основні загальноприйняті європейські правові стандарти в основному формуються Європейською комісією та правовою системою ЄС, які є найбільш ефективними формами європейської правової інтеграції. Міжнародні євронорми – це набір цінностей, тобто вони втілюють цінності та ідеї, загальноприйняті в сучасному європейському правовому просторі. Важливу роль у стандартизації прав людини відіграє прецедентне право, створене практикою Європейського суду з прав людини. Європейський суд

дозволяє нам сформулювати нові правові норми та принципи, яких держави-учасниці Конвенції повинні дотримуватися у своїх відносинах з громадянами [23].

Пакт є правовим документом, створеним Європейським судом з прав людини. Суди не можуть діяти за власною ініціативою, а лише за зверненнями окремих осіб, груп чи громадських організацій (індивідуальні скарги), або за запитами держави (міждержавні скарги). Суд діє незалежно від судових органів держав-учасниць цієї Конвенції, і він не є вищим судом. Це судовий орган, який розглядає права чи правозастосування, які оскаржуються позивачами, виключно на основі їх відповідності Пакту. Суд встановив, чи було порушення Конвенції у цій справі. Держави зобов'язані виконувати рішення Суду. Цей механізм постійно вдосконалюється, і життєвість Конвенції залежить від тлумачення її норм судами.

Прецедентне право Європейського суду з прав людини має превентивне значення, яке закликає органи державної влади діяти в рамках Конвенції, щоб уникнути можливих міжнародних санкцій. Враховуючи, що громадянські та політичні права взаємопов'язані з економічними та соціальними правами і становлять єдиний набір принципів, на яких повинні базуватися європейські демократії, Рада Європи прийняла Європейську соціальну хартію в 1961 році.

Хартія та Додаткові протоколи 1988 року визначає основні права, мінімальний рівень з яких має гарантуватися державою.

1. Умови роботи: недискримінація при працевлаштуванні, заборона примусової праці, право вступати в профспілки, право укласти колективні договори, право на гідні умови праці та справедливу оплату праці, право на працевлаштування інвалідів, право на професійну керівництво та навчання, заборона використання осіб віком до 15 років. Умови праці для дітей та захист молоді від 15 до 18 років, захист матерів, рівні умови та оплата праці мігрантів.

2. Соціальна згуртованість: право на доступ до охорони здоров'я, соціальне страхування, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, право на отримання соціальних послуг, право дітей та підлітків бути вільними від фізичної та психічної шкоди (включаючи заборону дитячої праці), сім'ї та їх члени в законі, Соціальні та економічні права на захист, права мігрантів та їхніх сімей на захист і допомогу, права літніх людей на захист [24].

У 1996 році була прийнята переглянута Європейська соціальна хартія, яка узгодила зміст першої Хартії з радикальними соціальними змінами та подіями, що відбулися з моменту її прийняття. Переглянута Європейська соціальна хартія поступово замінила Хартію 1961 року, запроваджуючи права в нових сферах, таких як подальше встановлення рівності між чоловіками і жінками, право на соціальне включення та індивідуальну автономію людей з обмеженими можливостями, соціальний, правовий та економічний захист дітей та підлітків, захист часу від звільнення, право працівників на гідність, право домашніх працівників на рівні можливості та умови праці, право на свободу від бідності та соціального відчуження, право на гідне житло, розширена заборона дискримінації. Звіти урядів до Європейського комітету соціальних прав щодо дотримання положень Хартії становлять основу механізму моніторингу, створеного згідно з Протоколом 1991 року.

Додатковий протокол, який набув чинності в липні 1998 року, додав пункт про колективну скаргу до процедури розгляду державних звітів, дозволяючи певним профспілкам, організаціям роботодавців та неурядовим організаціям подавати скарги до Європейського комітету соціальних прав щодо ймовірних порушень Статуту. В останні роки правозахисна діяльність Ради Європи дедалі більше зосереджується на запобіганні фізичному насильству.

Європейська конвенція про запобігання катуванням, нелюдському чи такому, що принижує гідність, поведженню чи покаранню, прийнята в 1987

році, має на меті втілити в життя заборону дій, зазначених у положеннях Європейської конвенції з прав людини. Механізми контролю створені на основі системи візитів, які здійснює Європейський комітет із запобігання катуванню та нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводження чи покарання (CPT), незалежний комітет експертів у різних галузях. Комітет перевіряє місця, де влада приймає рішення про затримання осіб, позбавлених волі: тюрми, притулки для неповнолітніх, відділки міліції, військові казарми, психлікарні тощо [25].

Метою таких візитів є оцінка умов проживання ув'язнених і, за потреби, рекомендація щодо покращення. Делегації на контрольно-пропускних пунктах можуть вільно відвідувати будь-яке місце ув'язнення на свій розсуд. Вони можуть спілкуватися з ув'язненими окремо або вільно контактувати з будь-ким, хто може надати їм необхідну інформацію. Рамкова конвенція про захист національних меншин, яка набула чинності в 1998 році, була першим договором про захист прав національних меншин. І, на жаль, актуальність цього документа зростає з кожним днем. Після повалення комуністичного режиму континент знову став вогнищем міжнародної напруженості, яка часто супроводжується застосуванням сили, а іноді й переростає у збройний конфлікт, як у колишній Югославії.

Рамкова конвенція встановлює правові стандарти у вигляді нормативних програмних принципів. Держави мають певний ступінь свободи пересування, що дозволяє їм адаптувати своє національне законодавство до конкретних обставин меншин, які проживають на їхніх територіях. Через нездоланні правові та політичні перешкоди у такій важливій сфері Рамкова конвенція не визначає поняття меншини, а пропонує критерії: воно стосується лише меншин, які можна ідентифікувати за релігією, мовою, традицією та культурною спадщиною.

У Рамковій конвенції йдеться про чесність і рівність перед законом. Сторони також зобов'язуються вживати позитивних дій у разі потреби. У зв'язку з цим можна визнати й інші права, які формулюють принцип рівності

між меншістю та більшістю, який є дійсно ефективним. Щоб зберегти соціальну згуртованість, Рамкова конвенція також накладає певні зобов'язання на меншини, наприклад, зобов'язання відокремитися від держави без їхньої згоди. Держави також можуть вживати заходів на користь спільної політики інтеграції. Деякі принципи Рамкової конвенції про захист національних меншин: заборона дискримінації, сприяння ефективній рівності між меншинами та більшістю населення, створення сприятливих умов для збереження та розвитку культури, релігій, мов і традицій меншин, свобода зборів, асоціацій, слова, совісті, свобода релігії та релігії, право на доступ до засобів масової інформації, право на отримання та трансляцію радіо- і телепрограм, свободу отримання освіти, транскордонні контакти та співробітництво, а також участь у економічних, культурних та суспільних життях.

Європейський комітет проти расизму та нетерпимості був створений у 1994 році. Його члени призначаються урядами. Діяльність ЄКРН спрямована на посилення правових і політичних гарантій проти всіх форм расизму та нетерпимості. Одним із завдань ЄКРН є оцінка ефективності існуючих національних та міжнародних норм, надання рекомендацій щодо їх удосконалення (зокрема, через проект протоколу до Європейської конвенції з прав людини, спрямованого на загальну заборону дискримінації) та надання допомоги в боротьбі проти расизму та несправедливості на місцевому, національному та європейському рівнях [26].

ЄКРН зазначає, що деякі проблеми виникають не стільки через відсутність правового регулювання, скільки через ненавмисне застосування. У 1999 році ЄКРН запропонувала план діяльності, що складається з трьох частин:

1. Індивідуальний підхід для кожної країни: поглиблений аналіз ситуації в кожній державі-члені для розробки конкретних заходів та контролю за їх виконанням.

2. Робота над загальними питаннями: збирайте та поширюйте приклади «належної практики» щодо вирішення конкретних питань на основі рекомендацій ЄКРН, ухвалюючи рекомендації загальної політики.

3. Зв'язки з громадськістю: вжити заходів для привернення уваги громадськості та поширення відповідної інформації в державах-членах, співпрацювати з національними та місцевими неурядовими організаціями, проводити антирасистську пропаганду та готувати відповідні навчальні матеріали.

Дії Ради Європи та сприяння рівності між жінками та чоловіками є частиною її роботи щодо сприяння повній демократії на основі верховенства права та поваги до прав людини. Керівний комітет з питань гендерної рівності (далі – ККРЧЖ) несе основну відповідальність за формування та реалізацію політики Європейської Комісії у цьому відношенні. Він готує міністерські конференції, проводить семінари та публікує дослідження з питань рівності. ККРЧЖ шукає вирішення існуючих проблем і звертає увагу на можливі нові перешкоди на шляху досягнення повної та ефективної рівності.

Разом із заходами, спрямованими на сприяння рівноправній участі жінок і чоловіків на всіх рівнях суспільства, ККРЧЖ особливо віддана цілям захисту жінок і дівчат від насильства, боротьби з сексуальною експлуатацією (включаючи рівність у всіх політичних програмах) та позитивних заходів на користь рівність.

У співпраці із засобами масової інформації Європейська комісія визначила такі поняття, як «медіа» та «демократія». Зусилля Керівного комітету ЗМІ (ССМІ) спрямовані на розвиток свободи, незалежності та плюралізму ЗМІ – гарантій належного функціонування демократичного суспільства [27].

Декларація про свободу вираження поглядів та інформації, прийнята в 1982 році, містить деякі з основних принципів, яких держави-члени Ради Європи погодилися дотримуватися відповідно до статті 10 Європейської

конвенції з прав людини. Право на приватність, гарантоване статтею 8 Пакту, тісно пов'язане зі свободою слова та вираження поглядів і захищає людей від усіх форм втручання у право на приватне життя, включаючи засоби масової інформації.

Національне законодавство має забезпечити збалансоване здійснення цих двох однаково важливих основних прав. З набуттям чинності в 1993 році Європейська конвенція про транскордонне телебачення встановила правові положення для забезпечення вільного прийому та передачі телевізійних програм через національні кордони. Водночас Конвенція встановлює низку загальних принципів щодо змісту телевізійних програм, так званого права на відповідь, реклами та спонсорства. Створення системи ЗМІ, яка відповідає всім вимогам демократичного суспільства, особливо в нових державах-членах і країнах-кандидатах Ради Європи, є пріоритетом демократичної безпеки Ради Європи. Програма партнерства дає змогу організації підтримувати країни-члени у демократичній реформі ЗМІ.

У той же час проводьте інформаційні кампанії, щоб привернути увагу громадськості до таких проблем, як свобода преси, ЗМІ та расизм, звіти про кампанії, відносини зі ЗМІ та правові структури меншин [28].

Тому, незалежно від факторів, що впливають на ефективність системи інституційного захисту Ради Європи, індивідуальні свободи та права, гарантовані численними конвенціями, створеними на основі цієї міжнародної організації, дійсно поважаються та захищаються за умови, що держави-члени Радою Європи шляхом підписання та ратифікації конкретних міжнародних угод і дотримання міжнародних стандартів прав людини, особливо тих, які вони визнають. Зокрема, система захисту прав людини базується на Європейській конвенції з прав людини, тому Страсбурзька система буде ефективнішою, якщо країна-відповідач Європейського суду з прав людини буде дотримуватись тих самих правил, що й суд. питання. Це добровільне виконання Страсбурзьких судових стандартів є найважливішою гарантією ефективного функціонування всієї системи захисту прав людини. Здається,

що певна модель забезпечення бажаної ефективності системи захисту прав людини має бути запроваджена в національні правові системи різних держав-членів Ради Європи.

У контексті функціонування системи захисту прав людини Європейської Комісії принцип субсидіарності означатиме, що країни-члени ЄС повинні забезпечити захист прав людини в межах своїх внутрішніх систем, тоді як Європейська система захисту прав людини надає лише додаткові гарантії. Коли ця умова виконується, роль європейської системи прав людини змінюється, тим самим підвищується ефективність системи в цілому. Це пояснюється тим, що Страсбурзька система характеризується тим, що дотримання прав людини є перш за все завданням національних органів влади, тоді як Європейський суд з прав людини має втручатися лише у виняткових і виняткових випадках, коли національні суди порушують умови договору.

2.2. Співробітництво держав-членів Ради Європи щодо дотримання демократичних стандартів

Рада Європи виступає за свободу слова та ЗМІ, свободу зібрань, рівність і захист меншин. Вона веде кампанії з таких питань, як захист дітей, боротьба з ненавистю в Інтернеті та права ромів, найбільшої меншини в Європі. Рада Європи допомагає державам-членам у боротьбі з корупцією та тероризмом, а також у проведенні необхідних судових реформ. Її група експертів у галузі конституційного права, Венеціанська комісія, надає юридичні консультації країнам у всьому світі.

Серед багатьох різних експертних та наукових організацій сучасного світу Європейська комісія за демократію через право, більш відома як Венеціанська комісія, займає особливе місце. Вона була створена у 1990 р. на конференції 18 держав – членів Ради Європи (РЄ) на підставі Часткової угоди для сприяння демократичним перетворенням у країнах Центральної та Східної Європи. Комісія мала стати тимчасовим (на два роки)

консультативним органом Ради Європи. Однак вона продовжила свою діяльність і в даний час є провідним міжнародним дослідним та експертним центром, у роботі якого беруть участь представники не лише 47 держав – членів Ради Європи, а й держав Азії, Африки, Америки. Інакше кажучи, діяльність Комісії, попри її європейську приналежність, поширюється кілька континентів. У зарубіжній літературі це часто позначається як «транснаціональність», що відображає європейські цінності, функції, статус та міжнародний членський склад Комісії.

Інша її характерна риса полягає в тому, що вона має статус незалежного консультативного органу Ради Європи, зберігаючи свою автономію щодо його органів. Ця специфіка закріплена і щодо її персонального складу: до Комісії входять незалежні експерти, які здобули міжнародну популярність завдяки досвіду роботи в демократичних інститутах або вкладу у зміцнення права та розвиток теоретичних наук. Члени Комісії беруть участь у її діяльності в індивідуальному порядку та не підпорядковуються жодним інструкціям.

Проект під оригінальною назвою «Комісія за демократію через право» був уперше запропонований Антоніо Ла Перголою – головою Конституційного суду Італії, який згодом став міністром Італійської Республіки у європейських справах (1987–1989 рр.). Він був переконаний, що «стійка демократія може бути побудована лише на надійних конституційних засадах, що ґрунтуються на верховенстві права» [29].

Важливою функцією Комісії, її своєрідним *raison d'être*, мало стати обговорення та прийняття рекомендацій щодо подальшого конституційного розвитку держав, які на той момент не були членами РЄ, особливо країн Центральної та Східної Європи. Можна погодитися з тим, що події, що відбувалися в цей час у європейському регіоні, та процес реформування політичних систем у Радянському Союзі та країнах «соціалістичного табору», мали значний вплив на вигляд Комісії, прискорили її формування та розширили цілі. На думку деяких дослідників, як модель для діяльності

Комісії було взято вищі консультативні органи на національному рівні – Державні ради Франції та Нідерландів, які дають висновки на закони або їхні проекти. На момент створення Венеціанської комісії до її складу входило 18 із 23 держав – членів РЄ. Точних відомостей про позицію кожної країни щодо вступу до Венеціанської комісії немає. Так, колишній член Комісії Дж. Джоуелл, який представляв Великобританію з 2000 по 2011 р., зазначив, що «з незрозумілих причин Сполучене Королівство не приєдналося до Комісії у перші десять років її існування і направило свого члена лише у 2000 р.» [30] .

Цілі, визначені при створенні Комісії, широка компетенція та географічне розширення складу визначили своєрідність форм та методів її практичної діяльності. Слід зазначити, що інтерпретація Венеціанської комісією національного права у процесі формування її «думки» (opinion) – досить новий феномен і для міжнародного, і для національних правопорядків. Акти Венеціанської комісії як результат тлумачення національного права мають рекомендаційно-роз'яснювальний характер, нерідко називаються в науці актами «м'якого права» і відрізняються низкою нестандартних показників та якостей. Дослідники показують, що механізм суттєвого впливу Комісії на конституційні процеси за одночасної поваги національного суверенітету став інноваційним рішенням у Європі, на відміну від того, яким чином відбувалося поширення сфери впливу Європейського Союзу в цьому напрямку.

До компетенції Комісії належать передусім проблеми демократії та конституціоналізму, включаючи виборче право, права людини, законодавство про судову систему, інститут омбудсмена та ін. цілий експертний арсенал у сферах конституційного, адміністративного та кримінального права, публічного міжнародного права, прав людини та гуманітарного права». Прийняття нових конституцій у Центральній та Східній Європі за сприяння Венеціанської комісії у 1990-х роках. дозволило говорити про «інтернаціоналізацію конституційного права», появу «міжнародного конституціоналізму», «конвергенцію конституцій», загальну

«європейську конституційну спадщину». Згодом більшість запитів у Комісію порушували більш детальні та приватні питання – «баланс влади», співвідношення повноважень глави держави, виконавчої та законодавчої влади, місце та роль органів правосуддя [31].

Результатом узагальнення позицій Венеціанської комісії з питань конституційних реформ стала аналітична Доповідь про конституційні поправки та модельний регламент щодо проведення конституційних референдумів на національному рівні. Слід особливо відзначити, що з цього питання Венеціанська комісія займає дуже виважену позицію: «Питання про конституційні поправки є основою конституційної теорії та практики. Конституціоналізм означає, що основні правила ефективного здійснення державної влади та захисту індивідуальних прав людини повинні бути стабільними та передбачуваними та не повинні бути легко змінюваними. Це дуже важливо задля легітимності конституційного ладу. Водночас фундаментальна зміна конституції іноді потрібна для того, щоб покращити демократичне управління або пристосуватися до політичних, економічних та соціальних перетворень». Важливим є й інший висновок про процедури зміни конституції: «Це загальні фундаментальні елементи механізмів конституційних змін, але вони формулюються та поєднуються у такій великій кількості варіантів, скільки існує конституцій. У Європі вони варіюються в діапазоні від держав, у яких конституційні зміни здійснюються досить легко, до держав, де на практиці майже неможливо. Немає єдиної європейської «кращої моделі» прийняття поправок до конституції і більше загальних обов'язкових правових вимог. Досі не було навіть спроб сформулювати якісь загальні європейські стандарти» [32].

Конституційні реформи часто супроводжуються змінами у виборчих системах. Одним з перших документів компаративістського характеру, що містять рекомендовані стандарти в галузі виборчого права, став розроблений Венеціанською комісією та її Радою з демократичних виборів Кодекс належної практики проведення виборів (2002), наступним – Кодекс належної

практики проведення референдумів (2007) Референдуми у Європі: аналіз правових норм у європейських державах» (2005). Декілька доповідей та досліджень стосувалися участі у виборах національних меншин та жінок. В останнє десятиліття побачили світ такі актуальні документи, як доповіді «Про голосування за кордоном» (2011) та «Про зловживання адміністративним ресурсом у ході виборчих процесів» (2013). Комісія займається оновленням цих рекомендацій. Так, у 2019 р. опубліковано доповідь «Про використання цифрових технологій у виборчих кампаніях».

Необхідно розглянути ще один напрямок діяльності Комісії. З кінця 1990-х років, за її участі зміцнюється співпраця конституційних та інших вищих судів європейських країн, з'являються структуровані, інституціоналізовані моделі такої взаємодії. Найбільшим проектом Комісії у цій галузі стало створення міжнародного форуму конституційних суддів – Всесвітньої конференції конституційного правосуддя. Вона об'єднує 112 конституційних судів та рад, а також верховних судів із Європи, Африки, Америки, Азії, Австралії/Океанії. Під егідою Комісії діють Спільна рада з конституційного правосуддя та Венеціанський форум конституційних судів. Конституційному правосуддю присвячено значну частину досліджень Венеціанської комісії. Серед них доповідь «Про формування конституційних судів» (1996), Рішення конституційних судів та еквівалентних їм органів та їх виконання (2001), Довідник з конституційного правосуддя (2004, Дослідження на тему індивідуального доступу до конституційного правосуддя) та дослідження Венеціанської комісії з конституційного правосуддя (2015) [33].

З метою взаємного обміну інформацією між вищими судовими інстанціями Венеціанська комісія з 1992 р. сформувала Центр документації. З 1993 р. вона випускає Бюлетень практики конституційних судів (The Bulletin on Constitutional Case-Law), де відображені резолюції найбільш значних рішень понад 60 конституційних та інших вищих судів, конституційних палат. Комісія також веде інтернет-базу CODICES5, де публікуються рішення конституційних судів у повному обсязі, а також законодавчі

положення, що регулюють їх статус, регламенти, структуру, інша значуща правова інформація (більш ніж 40 мовами). Підсумовуючи найважливіші напрями роботи Венеціанської комісії, можна зазначити, що вона є єдиним органом Ради Європи, який розробляє висновки науково-практичного характеру з питань конституційного права. Її рекомендаційні акти та правові позиції впливають на розвиток інших галузей національного права держав. Стали поширеними експертні оцінки проектів цивільного чи кримінального кодексу у частині, що стосується, наприклад, статусу ЗМІ або антикорупційних санкцій щодо депутатського, суддівського корпусу, діяльності громадських організацій. Не залишено поза увагою і проблеми національних меншин у низці законів про освіту. Тим самим було тематика висновків та доповідей Комісії за останнє десятиліття радикально оновилася [34].

Крім того, Комісія неодноразово відіграла роль посередника у запобіганні та вирішенні конституційних криз у державах-учасниках, у тому числі завдяки співпраці з конституційними судами, судами загальної юрисдикції та омбудсменами. Проте наразі активізувалися спроби опозиційних діячів у низці країн залучити Венеціанську комісію у політичне протистояння, ініціюючи через «співчутливих» депутатів ПАРЄ запити, на які вона, згідно зі Статутом, має реагувати. У 1980-х рр., як зазначає голова Комісії Джанні Букіккіо, ідею Венеціанської комісії зустріли «з підозрою», оскільки конституційне право завжди вважалося «власною вотчиною» кожної держави. Тепер же створена у 1990 р. та затребувана у XXI ст. Комісія вважається одним із провідних міжнародних інтерпретаторів права. При цьому тлумачення права Комісією найчастіше набуває форми пошуку співвідношення так званого транснаціонального правопорядку та національного права.

У процесі інтерпретаційної діяльності Комісія виконує кілька юридично значимих функцій. Однією з них є участь у модернізації національного права, про яке йшлося вище. Інша функція виявляється у гармонізації (уніфікації)

права з допомогою об'єднання правових позицій самої Венеціанської комісії, ЄСПЛ, інших органів Ради Європи, способів і методів тлумачення, історично сформованих правових стандартів разом із практикою, привнесеної «новими демократіями», і із залученням конституційних ідей та доктрин.

Загальне визнання отримала доповідь Венеціанської комісії «Про верховенство права» – результат багаторічного дослідження членів Венеціанської комісії та залучених експертів. Незважаючи на наявність нюансів у поняттях «верховенство закону» (Rule of Law) та «правова держава» (Rechtsstaat, Etat de droit) у різних правових системах, Комісія наголошує: «Верховенство права саме по собі є невід'ємною частиною будь-якого демократичного суспільства, та поняття «верховенство права» вимагає, щоб усі офіційні особи ставилися до будь-якої людини з повагою, дотримуючись принципу рівності, раціонально і на основі права, а також щоб у кожного була можливість оскаржити будь-які рішення в незалежних та неупереджених судах, якщо ці рішення є незаконними» (Пункт 16). Говорячи про досягнення Комісії, не слід забувати про складності та особливі умови її діяльності. Об'єкти тлумачення у сфері права багатозначні, які завжди чітко сформульовані і мають певну політичну мету, оскільки право, особливо конституційне, – політичне явище [35]. Крім того, вони стають відображенням різних правових культур, містять особливості, що визначаються специфікою тієї чи іншої правової системи. Географія роботи Комісії продовжує розширюватись; і самі експерти – тлумачі, та адресати її рекомендацій представляють різні культурні та ціннісні системи, правові практики. При зіткненні неоднакових (або неоднаково зрозумілих і навіть суперечливих) цінностей та інтересів дуже важливими є пошук оптимального балансу загального та особливого, обережне вирішення колізій та побоювань, сприйняття можливих винятків при переконаності експертів у істинності власної правової «картини світу». Хоча експерти Комісії вважаються формально незалежними, у міру загострення міжнародної обстановки все

частіше звучать закиди щодо їх зайвої політизованості, а також у недостатньому обліку національної своєрідності різних країн [36].

Відповідно до Статуту Комісія покликана «просувати основні цінності правової держави, прав людини та демократії». Це завдання передбачає певну оцінку відповідності національного права цим цінностям. Тим часом, кожна з таких цінностей має безліч сенсів. Так, у літературі відзначаються «строкатість термінології та крайня політизованість» у понятті та ознаках демократії, складність формулювання стандартів у рамках «демократії», оскільки вони є досить серйозним втручанням у національний суверенітет. Непростим завданням є наукова інтерпретація концепції «верховенства права» (і «правової держави»), якій присвячені згадані спеціальні дослідження Комісії – доповідь «Про верховенство права» (2011) та Контрольний список питань щодо дотримання верховенства права (2016). Багато країн посилаються у своїх конституціях на принцип «правової держави», однак він не має універсального змістового трактування. Швидше, існують його «національні різновиди» та тлумачення відповідно до правової та політичної культури тієї чи іншої держави. Венеціанська комісія прагне враховувати ці особливості, але нерідко у її висновках щодо окремих країн проглядається тенденція до уніфікації моделі правової держави [37].

Можна припустити, що вже у найближчій перспективі Комісія зіштовхуватиметься зі складними та неоднозначними процесами, що відбуваються у сучасному праві. Так, багатьма авторами констатується різке розширення сфер конституційного регулювання цього етапі розвитку світового конституціоналізму, поява нових конституційно-правових інститутів. У зв'язку з цим правомірною є постановка питання про виникнення особливої моделі інструментально-соціальної конституції. У таких конституціях ширше та різноманітніше, ніж раніше, закріплюються основи економічного та соціального життя суспільства, соціальні функції власності та підприємництва, взаємна соціальна відповідальність, інструменти соціального партнерства, принципи взаємодії політичних партій

з органами влади, питання діяльності опозиції, нові індивідуальні та колективні права. Чергові хвилі конституційних та законодавчих реформ в окремих районах світу свідчать на користь того, що світова еволюція права потребує модернізації самої концепції конституціоналізму. У зв'язку з цим не можна виключати посилення ролі Венеціанської комісії як центру ініціації наукових та експертних дискусій, що сприяють формуванню планетарного конституційного праворозуміння. Право постмодерну та нового інформаційного суспільства має тенденцію до активної трансформації в частині своїх фундаментальних постулатів, які неминуче сприйматимуться як глобально-універсальні.

Водночас у сучасних правопорядках намітилися й інші протилежні тренди. Загальносвітові кризові явища та тенденції до дезінтеграції, характерні для другого десятиліття XXI ст., Викликали прагнення до переоцінки багатьма цивілізаціями так званих універсальних цінностей. У конституціях різних країн дедалі частіше закріплюються особливі, підтримувані суспільством і активно захищаються державою традиційні цінності, інститути культури і права, трактовані у тих національній ідентичності. Вважаємо, треба визнати правоту тих дослідників, які вважають, що з розширенням географії висновків Комісії та спектру аналізованих нею політичних та правових систем виникає необхідність більш обережного та виваженого підходу у просуванні принципів, які донедавна здавалися безперечно універсальними [38].

Можна припустити, що робота Венеціанської комісії за всієї суперечливості нинішніх соціально-політичних процесів вимагає поглибленої спеціалізації у низці питань, що стосуються нової правової проблематики, що з науково-технічної революцією. Це дуже велике поле діяльності, зокрема у сфері правами людини – від кіберзлочинності до правового регулювання застосування штучного інтелекту, від «дистанційної форми існування» соціуму (особливо за умов епідемій) до біоетики. Комісія почала освоювати порівняно нову сферу, наприклад, розглядала проекти

законів Молдови та Албанії про аудіовізуальні медіапослуги (медіаслужбу), а у 2019 р. виступила з доповіддю «Про використання цифрових технологій у виборчому праві».

Комітет експертів з оцінки заходів щодо боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму – МАНІВЕЛ – постійно діючий наглядовий орган Ради Європи, на який покладено завдання оцінки дотримання основних міжнародних стандартів щодо протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму. тероризму та ефективності їх здійснення, а також із завданням винесення рекомендацій національним владі щодо необхідних удосконалень їх систем. За допомогою динамічного процесу взаємних оцінок, колегіального огляду та регулярного контролю за своїми звітами МАНІВЕЛ прагне розширити можливості національних органів щодо більш ефективної боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму.

МАНІВЕЛ (раніше PC-R-EV) був створений у 1997 році, і його діяльність регулювалася загальними положеннями Резолюції Res(2005)47 про комітети та підлеглі органи, їх повноваження та методи роботи. На своєму засіданні 13 жовтня 2010 р. Комітет міністрів ухвалив Резолюцію CM/Res(2010)12 про Статут Комітету експертів з оцінки заходів щодо боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму (МАНІВЕЛ). Статут підвищує статус МАНІВЕЛ з 1 січня 2011 року до рівня незалежного механізму моніторингу у рамках Ради Європи, підзвітного безпосередньо Комітету міністрів. До Статуту МАНІВЕЛ у 2013 р. було внесено додаткові поправки до Резолюції CM/Res(2013)13 , а у 2017 р. до Резолюції CM/Res(2017)19 [38].

Рада також бере участь у забезпеченні безпеки в Інтернеті та боротьбі з кіберзлочинністю, використовуючи Будапештську конвенцію про кіберзлочинність та інші документи. Конвенція стала першим міжнародним договором у цій галузі, її застосування контролюється Комітетом Конвенції з кіберзлочинності. Захист приватного життя та інформації особистого характеру здійснюється відповідно до Конвенції Ради Європи про захист фізичних осіб при автоматизованій обробці персональних даних, прийнятої в

1981 році, що залишається єдиним у своєму роді міжнародним договором. Цими питаннями також займається Європейський діалог з управління Інтернетом (EuroDIG), утворений спільно з Європейським Союзом та іншими організаціями.

Європейська комісія з ефективності правосуддя (Commission européenne pour l'efficacité de la justice) (далі – ЄКЕП або комісія) є аналітичним та консультативним інститутом Ради Європи, до функції якого входить надання допомоги державам-членам Ради Європи щодо вдосконалення їх систем правосуддя. Створення даного інституту мало на меті покращення якості правосуддя держав-членів Ради Європи, доведення їх систем правосуддя до стандартів та норм Ради Європи. Йдеться, насамперед, про діяльність із приведення у відповідність судових систем держав-членів з вимогами до якості відправлення правосуддя, встановленими ст. 5, 6, 13 та 14 Європейської конвенції з прав людини (далі ЄКПЛ), які стосуються саме якісного вирішення правових суперечок у рамках внутрішньодержавних систем правосуддя. Інакше кажучи, ЄКЕП є одним із профільних інститутів (оскільки її діяльність обмежується питаннями відправлення правосуддя в державах-членах), який володіє функціями аналітичного та консультативного органу та сприяє імплементації вимог конвенційного права Ради Європи та судової практики Європейського суду з прав людини, що стосуються якості систем правосуддя.

Почасти створення даного органу Ради Європи було зумовлено, за словами самого Президента ЄКЕП, надмірною завантаженістю позовами ЄСПЛ, а скорочення навантаження на останнього, за ідеєю творців комісії, мало бути здійснено за допомогою підвищення якості функціонування судових систем держав-членів та усунення, таким чином, навантаження на розгляд судових суперечок з наднаціонального на національний рівень [39]. Якщо взяти до уваги той факт, що більшість справ, які розглядає ЄСПЛ, стосується саме порушень прав людини судовими органами – а саме порушень гарантій судового захисту, закріплених ст. 6 ЄКПЛ – актуальність

створення комісії стає очевидною. Таким чином, діяльність комісії об'єднує два основних напрямки діяльності Ради Європи, які відповідно до Статуту організації стосуються основних прав та свобод громадян, а саме прав громадян, які забезпечуються безпосередньо системами правосуддя держав-членів, а також верховенства права, що забезпечується органами правозастосування, кінцевим із яких є саме органи правосуддя. Досягнення цих цілей здійснюється у тому числі за рахунок покращення якості роботи судових систем держав-членів, що реалізується в рамках Ради Європи за рахунок аналітичної, експертної та консультативної діяльності ЄКЕП [40].

Діяльність ЄКЕП можна охарактеризувати не як рекомендаційну, бо як аналітичну. Справді, якщо розглядати основний вид діяльності комісії, він полягає у підготовці доповідей про європейські судові системи, а також оцінювання якості судових систем європейських держав, з чого стає очевидним, що його основна діяльність полягає в оцінці (assessment) різних аспектів функціонування судових систем на основі статистичних даних, а не надання рекомендацій державам-членам щодо ефективності функціонування їх судових систем. Звичайно, позитивна чи негативна оцінка Комісії про той чи інший аспект функціонування судових систем носить рекомендаційний характер, але скоріше є другорядним стосовно аналітичної або навіть дослідницької функції даного органу Ради Європи. Таким чином, діяльність комісії є менш інвазивною з точки зору міжнародного права та міжнародної політики, ніж діяльність інших органів Ради Європи, що пояснює меншу поінформованість громадськості та фахівців міжнародного права щодо її діяльності та пояснює актуальність даної роботи. Будучи одним із численних інститутів Ради Європи, ЄКЕП є однією із структур, що взаємодіє з іншими органами Ради Європи за сприяння Департаменту правової та судової співпраці Ради Європи (Justice and Legal Cooperation Department), а також Європейського комітету з правового співробітництва (European Committee on Legal) Co-operation). Серед профільних структур Ради Європи, які безпосередньо співпрацюють з ЄКЕП з огляду на їх профільну спеціальність,

яка також спрямована на вирішення питань покращення якості національного правосуддя, можна назвати: Консультативна рада європейських суддів (Consultative Council of European Judges), Консультативна рада європейських прокурорів (Consultative Council European Prosecutors). У порівнянні з ЄКЕП останні відрізняються своїм членським складом, а також специфічністю їхньої компетенції. Дійсно, на відміну від ЄКЕП їхня діяльність спрямована не на питання підвищення якості функціонування національних судових систем у цілому, а на відповідні їх профільній орієнтації питання: питання статусу суддів у компетенції Консультативної ради європейських суддів, а питання статусу прокурорів у компетенції Консультативної ради європейських прокурорів. Статут ЄКЕП однозначно свідчить про допоміжний характер даного інституту у рамках Ради Європи, діяльність якого спрямована на сприяння основним органам Ради Європи [41].

Так, зокрема, уточнюється, що ЄКЕП «формулює консультативні висновки за запитам:

- Парламентської Асамблеї Ради Європи (далі – ПАРЕ),
- Європейського суду з прав людини,
- Комітетів Ради Європи,
- Європейського комітету з правової співпраці (European Committee on Legal Co-operation),
- Європейського комітету з кримінальних проблем (European Committee on Crime Problems),
- Комітету з прав людини (Steering Committee for Human Rights),
- Консультативна рада європейських суддів (Consultative Council of European Judges) та
- Генеральний секретар. Більше того, відповідно до Статуту комісії (п. 3 ст. 5) до її складу входять представники Президента ПАРЕ та Президента ЄСПЛ, а також представники інших окремих комітетів Ради Європи (насамперед Європейського комітету з правової співпраці) [42].

ЄКЕП створена на паритетній основі (по одному експерту від кожної держави (ст. 5 Статуту)), представлені всі (47) члени Ради Європи, що забезпечує його репрезентативність та авторитет, оскільки в особі представників різних держав враховуються думки різних держав-членів. Це особливо важливо, оскільки в рамках своєї діяльності Комісія покликана формулювати рекомендації для держав-членів щодо вдосконалення їх судових систем у світлі зобов'язань ЄКПЛ. Більше того, якщо взяти до уваги той факт, що Комісії доводиться організовувати зустрічі з представниками судових систем держав-членів; організовувати роботу з сприяння органів держав у реформуванні їх судових систем та оцінці якості їх діяльності, стає очевидним, що склад даного органу має першорядну важливість. Цікавим є і той факт, що в роботі даного інституту беруть участь як спостерігачі та представники держав, які не є членами Ради Європи. Йдеться, зокрема, про представників Ізраїлю, Канади, Мексики, США, Ватикану, Марокко та Японії. Комісія також співпрацює з міжнародними неурядовими організаціями і навіть з органами Європейського Союзу (Радою Європейського Союзу та Європейською Комісією). Саме співпраця з органами останнього викликає найбільший інтерес, оскільки приєднання Європейського Союзу, анонсоване Протоколом № 14 до ЄКПЛ, призведе до необхідності співробітництва органів двох регіональних об'єднань (і насамперед судових органів). Як наслідок, Європейському Союзу доведеться враховувати судову практику ЄСПЛ, у тому числі стосовно судових систем та процесуальних гарантій, встановлених ст. 5, 6, 13 та 14 ЄКПЛ. Зважаючи на те, що Комісії з ефективності правосуддя доводиться щодня аналізувати застосовність цих принципів у судових системах держав-членів, то звернення органів Європейського Союзу за консультаціями з цих питань до Комісії має стати природним, а участь представників ЄС у роботі даного органу є обов'язковою [42].

Як було зазначено вище діяльність ЄКЕП рекомендаційний чи навіть аналітичний характер, але одночасно поширюється як у органи Ради Європи,

і на держави-члени цієї організації. Так, відповідно до установчого акту ЄКЕП до компетенції даного інституту входять такі функції: • аналіз судових систем на їх відповідність вимогам та стандартам Ради Європи; • дослідження проблем судових систем пропонування шляхів їх удосконалення; • організація обміну інформацією щодо судових систем; • надання юридичної допомоги державам-членам; • сприяння іншим профільним комітетам Ради Європи в рамках їхньої нормотворчої діяльності з підготовки міжнародних актів Ради Європи у сфері правосуддя (зокрема, співпраця з Європейським комітетом з правової співпраці) (ст. 2). Згодом аналітичні та рекомендаційні функції ЄКЕП у сфері відправлення правосуддя набули нового розвитку. Відповідно до Плану дій (Action plan), прийнятого на саміті глав держав та урядів у Варшаві 16-17 травня 2005 р. було запропоновано розширити функції цієї комісії. Дійсно, цей План дій показав наміри глав держав «...розвивати функції аналізу (оцінки) та сприяння Європейській комісії з ефективності правосуддя, а також правильно використовувати думки Консультативної ради європейських суддів з метою сприяння державам-членам у забезпеченні справедливого та своєчасного відправлення правосуддя, а також з метою розвитку альтернативних способів вирішення спорів...» [43]. Проте внаслідок прийняття цього акту основні функції ЄКЕП не змінилися. Зміни з'явилися лише на внутрішньоорганізаційному рівні та виразилися, зокрема, у розвитку правового регулювання аналітичної діяльності ЄКЕП, що призвела до посилення функцій оцінки судових систем держав [44].

Сприяння державам – членам Ради Європи у вдосконаленні їхніх систем правосуддя є однією з основних функцій ЄКЕП. Про це свідчить такий акт комісії, як Регламент її діяльності, де цьому виду її діяльності присвячена окрема глава. Справді, гол. Друга цього тексту досить докладно визначає діяльність комісії зі сприяння державам-членам. Так, наприклад, Регламент уточнює, що діяльність комісії щодо тієї чи іншої держави-члена може бути ініційована відповідною державою-членом та здійснюється на основі

взаємної правової допомоги (ст. 8). Групи, що складаються з членів комісії (експертів), у діяльність яких буде поставлена та чи інша місія з надання правової допомоги окремій державі, формуються за ініціативою Бюро комісії.

Не можна не звернути увагу на ще один напрямок діяльності Комісії, який полягає у виданні про «рекомендації» (*Lignes directrices*). Йдеться про консультативні та рамкові документи, які розробляються з метою надання державам рекомендацій для здійснення відповідних реформ їхніх судових систем. Так, наприклад, однією з останніх рекомендацій Комісії став документ про територіальне розміщення судових органів держав-членів, спрямований на забезпечення доступності послуг органів правосуддя та покращення якості цих послуг. Також у Резолюції Комітету міністрів (2002) № 12 про створення Комісії стверджується, що її діяльність спрямована на організацію співробітництва між державами-членами (див. преамбулу), хоча її діяльність стосується переважно опосередкованої співпраці як Ради Європи в цілому, так і ЄСПЛ зокрема із судовими органами держав-членів. Дійсно, якщо взяти до уваги, що аналіз та оцінка функціонування судових систем держав-членів ґрунтується на базі принципів, встановлених ЄКПЛ, а останні отримали своє конкретне розкриття саме в судовій практиці ЄСПЛ, то стає очевидним, що кінцевими критеріями якості судової системи тієї чи іншої держави є інтерпретації положень Конвенції, надані цим наднаціональним судовим органом. Інакше кажучи, рекомендації щодо вдосконалення судових систем, які доводиться формулювати Комісії в рамках своєї діяльності, ґрунтуються на змісті положень ЄКПЛ та роз'яснень їх змісту, даних ЄСПЛ, тоді як вся діяльність Комісії спрямована на вдосконалення судових систем держав-членів. Це твердження вже підтверджувалося і першим президентом ЄКП Еберхартом Дешем (Eberhard Desch), який, зокрема, стверджував, що створення даного органу мало на меті забезпечення гарантії дотримання європейських стандартів у сфері правосуддя [44].

Зрештою, слід зазначити, що діяльність комісії щорічно стає темою доповіді ЄКЕП. Формування цієї доповіді зобов'язане комісії як Статутом (п. 6 ст. 7), і Регламентом (ст. 11). Підготовка цього тексту здійснюється як Бюро, так і Секретаріатом комісії та надсилається до Комітету міністрів Ради Європи, до Парламентської асамблеї Ради Європи. Більш того, Регламент вимагає від президента ЄКЕП подання цієї доповіді Комітету міністрів в усній формі (п. 1 ст. 11).

"Group of States against Corruption" (GRECO) на самому початку своєї організації створювалася як форум співпраці держав у боротьбі з корупцією [45]. У 1993 році Комітетом міністрів Ради Європи було прийнято так звану «Статутну Резолюцію» (93) 28, яка заклала інституційні засади ГРЕКО [46]. Незважаючи на те, що юридично ГРЕКО стала міжнародною організацією лише після затвердження Радою Європи резолюцією 98 (7) Статуту ГРЕКО у травні 1999 року, вона розглядалася такою з самого моменту прийняття рішення про заснування. Метою створення ГРЕКО виступила необхідність організації допомоги державам-членам в антикорупційних зусиллях шляхом виявлення, за допомогою процедур взаємних оцінок, недоліків чинних національних антикорупційних механізмів [47].

Тим самим було зумовлено два основні статутні завдання ГРЕКО:

- вдосконалення методів боротьби з корупцією у країнах, що входять до Групи;
- та створення бази для обміну наявним досвідом у сфері боротьби з корупцією [48].

Робота ГРЕКО дозволяє визначати слабкі сторони антикорупційної політики країн-учасниць та стимулювати розвиток законодавчих, виконавчих та адміністративних систем. За змістом завдань та функцій ГРЕКО є наглядовим та дослідницьким органом, до повноважень якого відносяться регулярні публікації доповідей з різних питань, так чи інакше пов'язаних з корупцією, встановлення антикорупційних стандартів (вимог) до діяльності держав та контроль за відповідністю практики, що склалася, цим стандартам.

Група допомагає виявити недоліки у національній антикорупційній політиці та пропонує необхідні законодавчі, інституційні чи оперативні заходи. ГРЕКО надає майданчик для обміну найкращими рішеннями в галузі виявлення та запобігання корупції. Робота ГРЕКО ведеться згідно зі статутом та схваленими процедурними правилами [49].

За час існування ГРЕКО підготувала понад 150 доповідей щодо країн щодо широкого спектру складних політичних питань, а також щодо загальних технічних аспектів, таких як:

- Проведення політики, спрямованої проти корупції, у державних органах;
- Виділення коштів для політичних партій; незалежність судової влади від держави;
- створення та розвиток антикорупційних інститутів; імунітет від судового переслідування;
- взаємозв'язок корумпованих представників влади з організованою злочинністю та відмиванням грошей.

Усі члени Ради Європи можуть приєднатися до ГРЕКО шляхом нотифікації відповідної заяви Генеральному секретареві Ради Європи. Стосовно держави-нечленів Ради Європи передбачено спеціальне правило: будь-яка держава, яка підписала та ратифікувала Конвенцію Ради Європи про кримінальну відповідальність за корупцію, або Конвенцію Ради Європи про цивільно-правову відповідальність за корупцію, автоматично стає членом ГРЕКО і бере на себе зобов'язання проходити процедури оцінки ГРЕКО. Слід зазначити, що ці міжнародні договори прямо встановлюють, що ГРЕКО є щодо них контрольним механізмом. На сьогоднішній день Група складається з 47 держав-членів (за даними Council of Europe). Членство у ГРЕКО не обмежується Європою, однак, наразі єдиною неєвропейською державою у складі Групи є США, які у 2000 році підписали Конвенцію Ради Європи про кримінальну відповідальність за корупцію (Страсбург, 27 січня 1999 року) і

таким чином, як і деякі інші держави – нечлени Ради Європи, що автоматично стали учасниками оціночних процедур ГРЕКО.

РОЗДІЛ 3.

СПІВРОБІТНИЦТВО ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ РАДИ ЄВРОПИ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ СТАНДАРТІВ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

3.1. План дій держав-членів Ради Європи, щодо вдосконалення законодавчих та інституційних засад забезпечення прав людини на національному рівні

Починаючи з 1995 року Рада Європи бере участь у низці ініціатив, спрямованих на допомогу Україні в інтеграції до єдиного європейського правового простору. З 2005 року Україна отримує переваги від програм співпраці в рамках Плану дій Ради Європи. Попередні підтримані ЄС плани були реалізовані щодо боротьби з корупцією та відмиванням грошей, підвищення ефективності системи правосуддя, зміцнення незалежності ЗМІ, боротьби зі зловживаннями та дискримінацією, реформування виборчого законодавства та практики, а також підтримки тюремної реформи.

Так само, волонтерські внески держав-членів Ради Європи охоплюють проекти у конституційних реформи, судової реформи та прокуратури, посилення безоплатної правової допомоги, реформи державної служби, посилення спроможності парламенту, захисту внутрішньо переміщених осіб, децентралізації та місцеве самоврядування, сприяючи регіональній та місцевій демократії для запобігання та боротьби з насильством щодо жінок та дітей.

Ці програми допомогли Україні провести численні законодавчі та інституційні реформи, наблизити систему кримінального правосуддя до європейських стандартів, створити національний превентивний механізм та покращити підготовку юристів для практики Європейського суду з прав людини. Практика Суду (ЄСПЛ), створення спеціального дорадчого механізму у Верховній Раді України для нагляду за виконанням рішень ЄСПЛ, ініціювання територіальних реформ, створення справжнього

суспільного мовлення, розвиток між - співробітництво агенцій у боротьбі з насильством щодо жінок та дітей, покращення спроможності правоохоронних органів у боротьбі з насильством [50].

Національні закони мають покращити правову та інституційну базу та підвищити спроможність відповідних установ для проведення реформ, особливо у боротьбі з безкарністю та зловживаннями, забезпечення права на справедливий суд, запобігання та боротьби з дискримінацією, а також запобігання та боротьба з гендерними та сексуальне насильство. Щодо дітей, сприяння інтеграції гендерної проблематики, захист прав внутрішньо переміщених осіб, доступ до публічної інформації та захист даних. Захист прав людини потребує особливої уваги з огляду на те, що Україна у 2015 році вийшла з певних зобов'язань за Європейською конвенцією з прав людини [51].

Існуючі механізми та практика розслідування заяв про жорстоке поводження досі не повністю відповідають стандартам Європейської комісії. Переглянуто нормативно-правову базу та стратегію реформування на 2017-2020 роки, які мають забезпечити ефективне функціонування поліції, та формується ДБР. У звіті про свій візит в Україну в листопаді 2016 року КЗК висловив серйозну стурбованість частотою звинувачень у зловживанні з боку поліції, наголосивши на необхідності покращення систем попереднього ув'язнення (ізоляторів попереднього ув'язнення) та довічних систем, а також необхідність запобігання зловживанням з боку персоналу та ув'язнених. насильство між ними, і підтвердив свою давню стурбованість станом охорони здоров'я у в'язницях. У контексті поточної реформи пенітенціарної системи Комітет знову наголошує на необхідності привернути увагу до неукомплектованості в'язниць.

Як зазначається у звіті Управління Верховного комісара ООН з прав людини про ситуацію з правами людини в Україні, безкарність за порушення прав людини підриває перспективи правосуддя. Розслідування резонансних справ (смерті під час Майдану та Одеси, загибелі журналістів, справи про

корупцію за участю високопосадовців) відбуваються повільно. У доповіді Уповноваженого висвітлюються найактуальніші проблеми прав людини, які потребують термінового вирішення як на підконтрольних, так і на непідконтрольних територіях. Європейська комісія підтримуватиме імплементацію законодавства щодо запобігання безкарності та боротьби з нею, зокрема через експертну підтримку та навчання співробітників ДБР щодо методів ефективного розслідування випадків зловживання. Спроможність Офісу з прав людини Western Work University та ключових слідчих відділів для ефективного розслідування випадків зловживання буде продовжувати зміцнюватися. Нещодавно створеному Офісу моніторингу прав людини Міністерства внутрішніх справ буде надано експертну підтримку для впровадження та ефективної реалізації такої політики в галузі прав людини, яка сприяє «нульовій толерантності» до зловживань та дискримінації в правоохоронній системі.

Навчання прав людини для юристів та правоохоронців не завжди є основним курсом Національного інституту професійної підготовки. Така підготовка має бути гендерно чутливою, охоплювати всі аспекти діяльності МВС та бути частиною програм підготовки Академії Державної прокуратури та Державної академії суддів України, а також нового Верховного Суду та Секретаріату Верховної Ради. Поширення такої підготовки на збройні сили допоможе подолати порушення прав людини серед військових і цивільних. У той же час навчання з прав людини для керівників юридичних служб міністерств та інших органів виконавчої влади сприятиме впровадженню системи Європейської конвенції з прав людини на національному рівні [52].

Реформа прокуратури звузила функції агенства, насамперед як прокурорів під час кримінальних процесів, та усунула загальний нагляд за дотриманням прав людини. Тому спроможність омбудсмена захищати права людини потребує подальшого зміцнення. Рада Європи підтримуватиме зміцнення спроможності омбудсмена шляхом моніторингу та повідомлення

про порушення прав людини та заохочення прав людини відповідно до свого мандату.

Європейська конвенція про запобігання катуванню та нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню набула чинності в Україні у 1997 році. Запропонований план дій має на меті сприяти ефективному функціонуванню національного превентивного механізму, тим самим посилюючи захист осіб, позбавлених волі. Метою таких дій є збільшення можливостей моніторингу та звітування про умови у всіх місцях позбавлення волі, включаючи психіатричні установи, підвищення обізнаності про права затриманих, а також посилення співпраці між різними органами влади та державними установами, такими як правоохоронні органи, прокуратура, механізм). Надавати безоплатну правову допомогу, соціальним працівникам та медичним працівникам) та громадянському суспільству для покращення їхньої гендерної спроможності та привернення уваги громадськості до ролі та функціонування Національного превентивного механізму [52].

Через непослідовну та неповну законодавчу базу, а також надмірне регулювання та високий рівень бюрократії існує потреба спростити доступ ЗМІ та окремих осіб до офіційних документів та інформації, якими володіє влада. Те ж саме стосується захисту персональних даних, що наразі належить до компетенції Омбудсмена. Європейська комісія допоможе покращити цю ситуацію, допомагаючи чітко визначити сфери інституційної відповідальності. Необхідно реформувати установи, відповідальні за доступ до публічної інформації, зокрема Офіс омбудсмена, відповідний регулятор або новостворений інформаційний уповноважений (ІК).

При цьому необхідно уникати надмірного законодавчого нагляду та посилювати застосування законодавства. Особлива увага буде приділена одержанню інформації у судовій сфері та документів, що стосуються бюджетного фінансування. Посилення доступу України до інформації також є важливим фактором у боротьбі з корупцією [53].

Рада Європи відіграла важливу роль у розширенні можливостей країни в боротьбі з дискримінацією та у створенні потужної мережі юристів та правозахисників. Вона також проводить навчання щодо європейських антидискримінаційних стандартів та надає експертні консультації співробітникам Секретаріату Омбудсмена щодо вдосконалення законодавства та просування громадських кампаній із запобігання та боротьби з дискримінацією. У 2015 році в Україні прийняли антидискримінаційні поправки до Трудового кодексу щодо сексуальної орієнтації. Однак дискримінація за віком, інвалідністю, етнічною приналежністю та сексуальною орієнтацією залишається серйозною проблемою. Тому антидискримінаційна нормативна база має бути узгоджена зі стандартами Ради Європи [54]. Кримінальне, цивільне та адміністративне законодавство потребує ретельного аналізу та введення відсутніх елементів, як рекомендовано Радою Європи. Ще одним пріоритетом є стратегія інформаційної політики, спрямована на боротьбу з дискримінацією та посилення спроможності цільових груп у боротьбі з дискримінацією, таких як молодь, правоохоронні органи, судді, адвокати та співробітники центрів безоплатної правової допомоги. Рада Європи підтримуватиме національну інформаційно-просвітницьку кампанію з метою сприяння повазі та розумінню вразливих груп населення та вживатиме заходів для боротьби з дискримінацією та залякуванням у системі освіти.

Тому ефективна координація зусиль уряду щодо боротьби з расизмом та расовою дискримінацією потребує подальшої інституційної розбудови. Також важливо розвивати гендерно-чутливі відповіді на права меншин.

Рада Європи буде допомагати владі в подальшому розвитку правової бази для захисту національних меншин та використання мов меншин як способу посилення міжкультурного взаєморозуміння та багатомовності (мови меншин, крім української), особливо у відношенні прийняття та впровадження Нового закону про освіту. У зв'язку з цим особлива увага буде приділена положенню кримських татар та інших меншин, які були

переміщені внаслідок незаконної анексії Автономної Республіки Крим та міста Севастополя. Також необхідно переглянути навчальні матеріали та шкільні програми, щоб їх зміст відображав багатство культурної спадщини України [55].

Одним із пріоритетів організації є покращення становища ромів в Україні шляхом зміцнення співпраці між ромськими НУО та центральними та регіональними органами влади. Маргіналізацію ромів часто спричиняє відсутність доступу до особистих документів. У свою чергу, конфлікт в Україні посилює труднощі, з якими стикаються багато переміщених ромських сімей. Рада Європи надаватиме допомогу органам влади на всіх рівнях, включаючи Національний план дій щодо впровадження стратегій захисту та інтеграції ромської меншини в Україні до 2020 року, з метою вирішення таких проблем, як відсутність представництва ромів у місцевих та інституційні рівні, участь ромів у виборчих процесах, доступ до освіти для вразливих дітей та дорослих, а також різні форми насильства та ненависті щодо ромів. Слід продовжувати співпрацю з правоохоронними органами щодо посередництва та захисту ромських громад, започатковану у 2014 році, а також постійні зусилля місцевих органів влади в різних регіонах, які охоплюються спільною програмою Ради Європи та ЄС «ROMED2». Розвиток Української ініціативи щодо ромів. Особлива увага буде приділена захисту ромських жінок, молоді та дітей.

Рада Європи залучена до діяльності України, спрямованої на посилення дотримання соціальних прав через свій механізм моніторингу, який, серед іншого, передбачає, що українська влада подає національний звіт про дотримання соціальних прав до Європейського суду з прав людини European Social Статут. Протягом 2009-2017 років до Європейського суду з прав людини було подано дев'ять звітів країн. На підставі повідомлень Європейський суд з прав людини встановив, що ситуація в Україні не відповідає деяким нормам Європейського суду. Він також дійшов висновку, що якість національних звітів необхідно покращити.

У травні 2015 року Кабінет міністрів України затвердив план дій із забезпечення виконання положень Європейського суду, що підтверджує рішучість української влади працювати над посиленням гарантій соціальних прав в країні. Для виконання завдань, визначених у плані дій, потрібні цілеспрямовані та комплексні заходи [55].

Рада Європи підтримуватиме гармонізацію законодавства та нормативних актів з європейськими стандартами у сфері соціальних прав; посилить національний потенціал зі збору та надання ЄСПЛ необхідних даних щодо виконання положень Європейської соціальної хартії; допоможе визначити законодавчі прогалини та подальше вдосконалення національного законодавства про гендер у сферах, які охоплюються положеннями, яких Україна має дотримуватися; допомагатиме Україні у прийнятті положень, яких вона ще не взяла на себе, і підтримуватиме основні правозахисні НУО в інтеграції соціального виміру прав людини у свої працювати.

3.2. Роль держав- членів Ради Європи щодо забезпечення демократичних стандартів в законодавстві України

Рада Європи продовжуватиме підтримувати зусилля України щодо підвищення довіри до судової системи, покращення відповідного законодавства та інституцій відповідно до європейських стандартів, просування чинного законодавства та нормативних актів для забезпечення функціональної незалежності та підзвітності судової влади, кращого забезпечення виконання національними судами та рішення ЄСПЛ та сприяти подальшому розвитку системи безоплатної правової допомоги. Ці дії допоможуть владі продовжити реформування тюремної системи, щоб створити безпечніші та гуманніші умови утримання та покращити громадську безпеку шляхом зменшення рецидиву. Важливою є скоординована та стійка боротьба з корупцією, відмиванням грошей та кіберзлочинністю. Необхідно зробити більше для захисту свободи ЗМІ,

забезпечення різноманітності ЗМІ, підвищення безпеки журналістів, покращення доступу до публічної інформації та захисту персональних даних.

Незалежна та ефективна судова система відіграє важливу роль у забезпеченні відповідальності за права людини та верховенство права в Україні. Низький рівень довіри до судової влади пов'язаний, серед іншого, із неспроможністю забезпечити справедливий суд. План дій і надалі підтримуватиме судову реформу для забезпечення незалежної та об'єктивної судової влади, яка надає рівний захист усім українцям. Конституційні зміни до судової влади, Закону про судоустрій і статус суддів та Закону про Вищу раду суддів, прийняті у 2016 році, відкривають чіткий шлях для реформ. Ці законодавчі реформи мають на меті змінити організаційну структуру та функції українського судочинства та суттєво посилити незалежність суддів шляхом покладання на Вищу раду юстиції (ВРП) відповідальність за призначення та звільнення суддів.

Метою плану дій є запровадження конституційних реформ у судовій системі для забезпечення повноцінного функціонування судової системи та виконання зобов'язань країни як члена Ради Європи. Після прийняття конституційних змін та відповідних законів необхідні подальші зусилля для координації функцій та повноважень ВРП, ВККС та Української ради суддів, забезпечуючи при цьому ефективну співпрацю між цими органами та надаючи серйозний внесок з боку Громадської ради доброчесності [56].

Наступний великий етап судової реформи має на меті внести серйозні зміни в судову систему з прицілом на оптимізацію. Необхідно забезпечити ефективне функціонування та адміністрування судів, особливо нового Верховного Суду. Європейська комісія надає консультації щодо принципів, критеріїв та методологій відбору нових суддів Верховного суду, а також щодо конкретних аспектів, таких як правила GRD. Особливу увагу слід приділити системі апеляційних судів, оскільки вони є «кістяком» судової влади. Важливо також оцінити інституційну спроможність національного законодавства та асоціацій адвокатів, включаючи питання обов'язкового

юридичного представництва в суді. Іншим важливим завданням є сприяння використанню альтернативного вирішення спорів в Україні. Реформа системи кримінального правосуддя залишається одним із пріоритетних напрямків співпраці Ради Європи та України. План дій і надалі підтримуватиме вдосконалення правової бази кримінального судочинства та її узгодження з відповідними стандартами Ради Європи, включаючи реформу кримінального законодавства та проступків. Подальша допомога буде надана у застосуванні кримінально-процесуального законодавства та створенні ДБР. План дій сприятиме співпраці між Радою Європи та Національною академією прокуратури України, спрямованій на навчання прокурорів функції прокуратури, застосування передового європейського досвіду та стандартів, що містяться в Європейському суді з прав людини та рішеннях Європейського суду з прав людини [56].

Український уряд оголосив 2016 рік «Роком реформи пенітенціарної системи» та запровадив реорганізацію Державної пенітенціарної служби України (ДКЗСУ). Крім ДКЗСУ створено державні установи «Центр здоров'я» та «Центр пробації». В результаті процесу зміни структури Міністерства юстиції України розпочала свою діяльність тюремна прокуратура. Європейська комісія допомогла визначити повноваження для нового інспекційного підрозділу та встановити критерії для інспекторів для проведення інспекцій. Організація також підтримує зближення правових рамок і принципів з європейськими стандартами в усіх сферах роботи в'язниці. Реформи сприяють управлінню в'язницями на основі прав людини та використовують підхід до реабілітації, щоб підготувати ув'язнених до законослухняного життя після звільнення, поважаючи гідність і права ув'язнених, не завдаючи шкоди безпеці в'язниці. Розробляючи відповідні правові норми та принципи, Рада Європи також сприяла апробації нових методів реабілітації на місцях у шести в'язницях, у тому числі двох жіночих притулках та двох виправних установах для неповнолітніх. Як наслідок, занепокоєння щодо лікування та реабілітації ув'язнених знайшли

відображення в останніх законодавчих та нормативних змінах та включені до навчальних програм в'язниць. Це обнадійливі ознаки, але водночас для досягнення цілей реформи та зміни способу роботи всієї тюремної системи знадобляться чималі зусилля [57].

Рада Європи й надалі зосереджуватиме увагу на підтримці реформ, спрямованих на консолідацію досягнутих успіхів, та активізує зусилля щодо просування дружніх до прав людини практики управління в'язницями та ресоціалізації ув'язнених. Такі дії мають призвести до більш безпечних, гуманних і здоровіших в'язниць і покращити громадську безпеку шляхом зменшення рецидиву. Тому План дій передбачає подальші заходи щодо розробки правових норм і принципів та нарощування потенціалу для кращого управління пенітенціарними установами, підвищення професіоналізму всіх типів тюремного персоналу та ефективності програм ресоціалізації.

Підвищення якості медичних послуг у пенітенціарних установах – сфера, яка потребує конкретних і цілеспрямованих дій. Рада Європи планує підтримувати національні органи влади в реформуванні догляду за ув'язненими та приведенні його у відповідність до міжнародних стандартів. Особливий акцент буде зроблено на організації медичної допомоги з урахуванням гендерної проблематики у пенітенціарних установах відповідно до європейської практики для забезпечення справедливого та постійного медичного обслуговування. Ця мета вимагає покращення організації охорони здоров'я, чітко визначених процедур з дотриманням етичних принципів, а також підвищення професіоналізму та матеріального становища персоналу.

Відповідно до конституційних змін до судової влади, новий Закон про Конституційний Суд України встановлює новий порядок призначення суддів Конституційного Суду на основі конкурсного відбору, а також механізм подання конституційних скарг. У грудні 2016 року Венеціанська комісія ухвалила висновок щодо попередньої редакції Закону (№ 5336-1). На основі цього висновку Закон 2016 року досяг прогресу в наближенні його до європейських стандартів. Проте Комітет також рекомендує вдосконалити

процедури та процедури відбору конституційних скарг, поданих до Конституційного Суду. У квітні Верховна Рада відхилила законопроект.

З огляду на зміст нового закону, Конституційному Суду доведеться змінити методи роботи та внутрішню діяльність. Венеціанська комісія надаватиме допомогу Суду, проводячи спеціальні сесії та семінари з питань конституційних скарг та заходів із розвитку потенціалу для працівників суду. Венеціанська комісія продовжить допомагати Україні узгоджувати свої правові та інституційні структури з відповідними європейськими стандартами та міжнародним досвідом, особливо у сферах виборчих систем, систем стримувань і противаг, принципів міжміністерської співпраці та децентралізації законодавства. Процес розгляду конституційної скарги на основі нововведеного індивідуального права на звернення затверджено та набув чинності [57].

За останні роки Україна досягла прогресу у створенні суспільного мовлення, реформуванні національних та друкованих муніципальних та місцевих ЗМІ та прозорості власності на ЗМІ. Розроблено та впроваджено відповідну нормативно-правову базу.

План дій Європейської комісії допомагає забезпечити виконання рекомендацій вищезгаданої доповіді щодо розподілу повноважень між державними органами у сфері інформаційної політики та ЗМІ в Україні. Важливою частиною плану є забезпечення прозорості власності на ЗМІ; розробка ефективних нормативних документів для моніторингу виборчих порушень, пов'язаних із ЗМІ; створення ефективних систем захисту неповнолітніх, жінок та меншин; розвиток принципів гендерної рівності та запобігання гендерній дискримінації в ЗМІ. Ще одним пріоритетом є впровадження реформ місцевих ЗМІ (друкованих ЗМІ, громадського радіо, муніципального радіо і телебачення) з урахуванням результатів дискусій з місцевими громадами та владою, а також контексту реформ децентралізації.

В останні роки постійно вдосконалюється законодавство про фінансування партій, запроваджуються нові механізми запобігання корупції в

державних органах. Проте боротьба з корупцією залишається викликом для демократичних реформ в Україні. Європейська комісія допомогла зміцнити інституційну спроможність НАБУ та НАЗК. Основним напрямком діяльності новоутвореного НАЗК є ведення єдиного реєстру заяв державних службовців, так званої електронної системи. Розроблена за підтримки Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) та затверджена членами НАЗК, система запрацювала в серпні 2016 року. Зміни до Закону про електронну подачу документів, прийняті в березні 2017 року, вимагають від громадянського суспільства та інших антикорупційних чиновників декларувати свої активи так само, як державні чиновники або державні службовці («електронна подача»). Європейський комісар з прав людини рекомендував владі вилучити ці положення, які можуть бути непотрібними вимогами для антикорупційних НУО [58].

Співпраця з національними органами влади й надалі сприятиме належному управлінню та боротьбі з корупцією шляхом посилення дотримання рекомендацій GRECO та існуючих міжнародних стандартів. Європейська комісія підтримуватиме владу в оцінці законодавчих ініціатив, зокрема проекту закону про цивільну конфіскацію, пропонованих змін до закону про прокуратуру та законодавства, що регулює фінансовий контроль за декларуванням майна. Акцент буде зроблено на розвитку інституційного та законодавчого потенціалу для повернення активів та управління конфіскованими активами. Правоохоронні та судові органи заохочуються до боротьби з корупцією та притягнення до відповідальності за економічні злочини.

Необхідно посилити роль Верховної Ради у здійсненні основних реформ, особливо у сфері захисту прав людини. Крім того, необхідно посилити спроможність Верховної Ради підтримувати законодавчу роботу своїх представників. У сфері регіональної реформи має бути завершено законодавство про регіональне об'єднання та співробітництво громад, фіскальну децентралізацію, роль та відповідальність представників місцевих

рад та державних службовців на місцевому рівні. Нещодавно створені інтегровані громади будуть підтримуватися для забезпечення ефективного та відповідального управління ресурсами в цих громадах, з особливим акцентом на навчанні та управлінні.

Програми розвитку спроможності місцевих виборних посадових осіб триватимуть. На території підконтрольних українському уряду Донецької та Луганської областей будуть вжиті додаткові заходи щодо посилення спроможності органів місцевої влади. Консенсус щодо виборчої реформи потребує подальшого розвитку. У зв'язку з цим Рада Європи допоможе Україні підвищити довіру населення до виборів, збільшити участь жінок, етнічних меншин, внутрішньо переміщених осіб та молоді у політичному процесі та ефективно боротися з політичною корупцією.

Рада Європи, особливо через Венеціанську комісію, продовжить підтримувати подальше зміцнення українських політичних партій шляхом окремого законодавства та навчання для просування конкретних заходів щодо внутрішньопартійної демократії, прозорості фінансування партій (включаючи агітацію) та їх присутності у виборних органах.

Нещодавно створений підкомітет Верховної Ради з питань виконання рішень ЄСПЛ є результатом технічної співпраці з ПАРЕ. Венеціанська комісія у співпраці з ПАРЕ продовжить допомагати Верховній Раді у перегляді її регламенту [58].

ПАРЕ та Венеціанська комісія також сприятимуть заходам, спрямованим на підвищення спроможності делегатів та апарату Верховної Ради. ПАРЕ зосередиться на розширенні можливостей парламентарів щодо покращення їхнього підходу до прав людини; боротьбі з гендерною дискримінацією, включаючи домашнє насильство; посиленню спроможності брати участь у процесах прийняття рішень; та покращенні міжвідомчої співпраці та консультацій з громадянським суспільством.

ВИСНОВКИ

В історії та нинішній діяльності Ради Європи – єдиної загальноєвропейської міжурядової організації, основними завданнями якої є захист та просування прав людини, демократії та правової держави, а також збереження культурної самобутності на континенті, – відбилися складність та суперечливість об'єднавчих процесів у Європі в період після Другої світової війни.

Важливим аспектом діяльності РЄ залишається здійснення контролю за ситуацією в сферах демократії та захисту прав людини в державах-членах (наприклад, за відповідністю демократичним нормам і стандартам конституційних реформ, що проводяться в них, виборів усіх рівнів, дотриманням прав людини правоохоронними органами, пенітенціарними установами тощо).

Права людини як одна з основних демократичних цінностей залишаються у співпраці між Радою Європи та ЄС: «Кожен член Ради Європи повинен визнати верховенство права та користування правами людини та основними свободами».

Захист та просування верховенства права – один із головних напрямів діяльності Ради Європи. Загалом, ця робота складається із забезпечення правосуддя, вироблення єдиних стандартів та відображення загроз верховенству права. Для досягнення цих цілей Рада постійно проводить у всіх 47 країнах, що входять до неї, програми моніторингу, оцінки та вдосконалення національних систем забезпечення верховенства права.

Забезпечення незалежності та неупередженості правосуддя перебуває у центрі уваги Ради Європи. Він розробляє стандарти, заходи та правові інструменти у цій сфері, а також підтримує професійні організації.

Правові норми щодо забезпечення прав людини, що належать до стандартів Ради Європи, включають понад 200 конвенцій, хартій і протоколів, а також інші договори, укладені в рамках Ради Європи. До них

належать резолюції та рекомендації Ради Міністрів та Парламенту Ради Європи, документи інших органів, створених за окремими конвенціями чи так званими частковими угодами. Після вступу України до Ради Європи наша держава почала впроваджувати європейські стандарти прав і свобод людини в національну правову систему. Основними європейськими міжнародно-правовими стандартами у сфері захисту прав людини: Європейська соціальна хартія (1961 р.); Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.) зі змінами, внесеними Протоколами до неї Європейська конвенція про запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню (1987 р.) та Протоколи до неї; Рамкова конвенція про захист національних меншин (1995 р.); та ін. Серед цих міжнародних договорів особливе значення для імплементації європейських стандартів прав і свобод людини має Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод.

Рада Європи виступає за свободу слова та ЗМІ, свободу зібрань, рівність і захист меншин. Вона веде кампанії з таких питань, як захист дітей, боротьба з ненавистю в Інтернеті та права ромів, найбільшої меншини в Європі. Рада Європи допомагає державам-членам у боротьбі з корупцією та тероризмом, а також у проведенні необхідних судових реформ. Її група експертів у галузі конституційного права, Венеціанська комісія, надає юридичні консультації країнам у всьому світі.

Серед багатьох різних експертних та наукових організацій сучасного світу Європейська комісія за демократію через право, більш відома як Венеціанська комісія, займає особливе місце.

Починаючи з 1995 року Рада Європи бере участь у низці ініціатив, спрямованих на допомогу Україні в інтеграції до єдиного європейського правового простору. З 2005 року Україна отримує переваги від програм співпраці в рамках Плану дій Ради Європи. Попередні підтримані ЄС плани були реалізовані щодо боротьби з корупцією та відмиванням грошей, підвищення ефективності системи правосуддя, зміцнення незалежності ЗМІ,

боротьби зі зловживаннями та дискримінацією, реформування виборчого законодавства та практики, а також підтримки тюремної реформи.

Так само, волонтерські внески держав-членів Ради Європи охоплюють проекти у конституційних реформи, судової реформи та прокуратури, посилення безоплатної правової допомоги, реформи державної служби, посилення спроможності парламенту, захисту внутрішньо переміщених осіб, децентралізації та місцеве самоврядування, сприяючи регіональній та місцевій демократії для запобігання та боротьби з насильством щодо жінок та дітей.

Ці програми допомогли Україні провести численні законодавчі та інституційні реформи, наблизити систему кримінального правосуддя до європейських стандартів, створити національний превентивний механізм та покращити підготовку юристів для практики Європейського суду з прав людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. The challenges of a Greater Europe: The Council of Europe and democratic security / Council of Europe. – Strasbourg, 1996. – 178 p
2. Pétaux J. L'Europe de la démocratie et des droits de l'homme: L'action du Conseil de l'Europe / Conseil de l'Europe. – Strasbourg, 2009. – Mars. – 450 p.
3. Action Plan. Adopted by the Third Summit of Heads of State and Government of the member States of the Council of Europe. CM(2005)80 final 17 May 2005.) – Warsaw. – 16-17 May 2005 URL :https://www.coe.int/t/dcr/summit/20050517_plan_action_en.asp
4. Статут Ради Європи. Лондон, 5 травня 1949 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_001
5. Administrative agreement with the Council of Europe regarding the use of the European emblem by third parties // Official Journal of European Union. – Series L. – 08.09.2012 – № 271. – P. 5.
6. Wassenberg B. Histoire du Conseil de l'Europe / Conseil de l'Europe. – Strasbourg, 2013. – 260 p.
7. Ágoston Mohay. The status of international agreements concluded by the European Union in the EU legal order / Mohay Ágoston // Pravni vjesnik god. 33. – 2017. – BR. 3-4. – P. 151-164.
8. Agreement between the European Community and the Council of Europe for the purpose of establishing, in accordance with Article 7(3) of Council Regulation (EC) No 1035/97 of 2 June 1997 establishing a European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia, close cooperation between the Centre and the Council of Europe // Official Journal of the European Communities. – Series L. – 18.02.1999. – № 44. – P. 34-36.
9. Callewaert J. The accession of the European Union to the European Convention of human rights / Council of Europe. – Strasbourg, 2014. – August. – 107 p.

10. European Social Charter (revised): Conclusions 2012. Russian Federation / Council of Europe; European Committee of social rights. – Strasbourg, 2013. – January. – 36 p. URL :http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/conclusions/State/RussianFederation2012_en.pdf

11. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Рим, 04.XI.1950 р. (зі змінами та доповненнями, внесеними Протоколом № 11 від 11 травня 1994 року, Протоколом № 14 від 13 травня 2004 року) URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU50K02U.html

12. Agreement between the European Community and the Council of Europe on cooperation between the European Union Agency for Fundamental Rights and the Council of Europe // Official Journal of the European Union. – Series L. – 15.07.2008. – № 186. – P. 7-11.

13. Региональные системы защиты прав человека: учеб. пособие [Текст] / Отв. ред. А.Х. Абашидзе. – М.: РУДН, 2012. – 400 с., с. 13.

14. Sornarajah M. The Asian Perspective to International Law in the Age of Globalization // Singapore Journal of International and Comparative Law. – 2001. – Vol. 5. – P. 312.

15. Agreement establishing the European Bank for Reconstruction and Development of 29 May 1990 URL :<file:///C:/Users/dell/Downloads/basics.pdf>

16. Agreement on the strengthening of co-operation between the Parliamentary Assembly of the Council of Europe and the European Parliament. – Brussels. – 28 November 2007 URL :http://assembly.coe.int/CommitteeDocs/2007/20071129_Cooperation-agreement-signature.pdf

17. Anna Brabcová. Accession of the European Union to the European Convention on Human Rights Examining the CJEU's Approach in the Opinion 2/13 the Future of the EU-ECHR Accession Process / Brabcová Anna // Charles University in Prague Faculty of Law Research. – Paper No. 2016/I/4. – Posted: 8 Jun 2016 URL :https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2791028.

18. Совет Европы «800 миллионов европейцев на страже прав человека, демократии и верховенства права» URL: https://www.ecml.at/Portals/1/800_millions_ru.pdf
19. Мушак Н. Б. Міжнародно-правові засади захисту та забезпечення прав людини в європейських міжнародних організаціях: автореф. дис ... канд. юрид. наук. 12.00.11. Київ, 2012. 20 с.
20. Демичева З. Б. Правовые стандарты Совета Европы: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. юрид. наук: 12.00.10. М., 2006. С. 25.
21. Венецька О. Вплив Європейського Союзу на формування новітніх європейських стандартів прав людини // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали XVII регіон. наук.-практ. конф. (3-4 лют. 2011 р.) / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, Юрид. ф-т; [редкол.: А. М. Бойко та ін.]. Л., 2011. С. 6-7.;
22. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Міжнародно-правові стандарти прав людини: навч. посібник / Л. Р. Наливайко, К. В. Степаненко. Дніпро: ДДУВС, 2019. 184 с.
23. Ляхвіненко С. М. Міжнародні правові стандарти: до визначення поняття та видової характеристики. Держава і право. 2011. Випуск 51. С. 668.
24. Annual report of activities for 2007 of European Commission for Democracy through Law. – Strasbourg: Council of Europe Publishing. F-67075 Strasbourg Cedex. – 2008. – 111 p.
25. Contribution by Mr. Jörg Polakiewicz. The Future of fundamental rights protection without accession. Maastricht University. – 26 June 2015 URL :https://www.coe.int/en/web/dlapil/speeches-of-the-director/-/asset_publisher/ja71RsfCQTP7/content/the-future-of-fundamental-rights-protection-without-accession?inheritRedirect=false
26. Cornu. The impact of the Council of Europe Standards on the European Union. Between Autonomy and Dependence: The EU Legal Order under the Influence of International Organisations / Edited by Ramses A. Wessel, Steven

Blockmans. – The Hague, Asser Press, The Netherland and authors. – 2013. – P. 113- 130.

27. Про свободу вираження поглядів та інформації: Декларація Комітету міністрів Ради Європи. 29 квітня 1982 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_885

28. European Instrument for Democracy & Human Rights (EIDHR) URL :https://ec.europa.eu/europeaid/how/finance/eidhr_en.htm_en

29. Bartole S. International Constitutionalism and Conditionality: the Experience of the Venice Commission, Associazione dei Costituzionalisti Italiani, Rivista, № 4/2014

30. Buquicchio G., Granata-Menghini S. (2014) Conseil de l'Europe – Commission de Venise, Rép. eur. Dalloz, avril 2014.

31. Buquicchio G. and Granata-Menghini S. (2013) The Venice Commission Twenty Years on: Challenge Met but New Challenges Ahead. Fundamental Rights and Principles – Liber amicorum Pieter van Dijk, Cambridge, Antwerp, Portland.

32. Craig P. (2016) Transnational Constitution-Making: The Contribution of the Venice Commission. UCI Journal of International, Transitional and Comparative Law, October 1, 2016.

33. Dürr R. (2010) The Venice Commission. Council of Europe (edited by E.J. Kleinsorge). The Netherlands: Wolters Kluwer.

34. Hardman H., Dickson B. (ed.) (2019) Electoral Rights in Europe: Advances and Challenges. Routledge, 2019.

35. Information documents SG/Inf (2001)10. Relations between the Council of Europe and the European Union. Report by the Secretary General for the period August-December 2000. – Strasbourg. – 21 March 2001 URL :<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=193939&Site=CM&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75>.

36. Hoffmann-Riem W. (2014) The Venice Commission of the Council of Europe – Standards and Impact. The European Journal of International Law. Vol. 25. No 2.

37. Jowell J. (2001) The Venice Commission - Disseminating Democracy through Law, Public Law, No 1.

38. Pinelli C. (2015) Parliaments, Constitutional Transitions and the Venice Commission. Report at the LUISS Summer School on “Parliamentary Democracy in Europe”, Rome, 23 July 2015

39. F. Benoît-Rohmer, H. Klebes, Le droit du Conseil de l’Europe: vers un espace juridique européen, Council of Europe, 2005

40. J. Petaux, L’Europe de la démocratie et des droits de l’homme: l’action du Conseil de l’Europe, Council of Europe, 2009

41. R.A. Gurbanov Na dnatsional’noe pravo, ego sudebnaya ga rantiya na nadnatsional’nom urovne i integratsiya vo vnutrennie pravoporyadki kak faktory stimulirovaniya vzaimodeistviya orga nov pravosudiya na evropeiskom prostranstve // Politika i Obshchestvo. – 2011. – 9. – C. 21 – 29.

42. R. A. Gurbanov Pravovye osnovy vzaimodeistviya gosudarstvchlenov Soveta Evropy v sfere pravosudiya // Politika i Obshchestvo. – 2011. – 8. – C. 9 – 14.

43. Kurbanov R.A., Shvedkova O.V., Belyalova A.M. Analiticheskii obzor raboty 98-i plenarnoi sessii Evropeiskoi komissii za demokratiyu cherez pravo (Venetsianskoi komissii Soveta Evropy) // Zhurnal zarubezhnogo zakonodatel’sstva i sravnitel’nogo pravovedeniya. – 2014. – 1. – C. 117 – 123.

44. R. A. Gurbanov Evropeiskaya sudebnaya set’ i Evroyust kak osnovnye sub’ekty sotrudnichestva organov pravosudiya gosudarstvchlenov ES v sfere ugolovnogo pravosudiya. // Mezhdunarodnoe pravo i mezhdunarodnye organizatsii / International Law and International Organizations. – 2011. – 4. – C. 113 – 120.

45. First Evaluation Round Addendum to the Compliance Report on France Adopted by at its 29th Plenary Meeting (Strasbourg, 19-23 June 2006). – 45p. URL :

<http://www.greco.coe.int>

46. Second Evaluation Round Draft Addendum to the Compliance Report on Slovak Republic. For adoption by GRECO at its 38th Plenary Meeting (Strasbourg, 9-13 June 2008). – 13p. URL :<http://www.coe.int/greco>

47. Establishing the Group of States against Corruption (GRECO)/ Council of Europe. Committee of Ministers. Resolution (99)5 – 1 May, 1999/ Doc.CE/GRECO(99) 1E. – 35p. URL: <http://www.greco.coe.int>

48. Second Evaluation Round Draft Addendum to the Compliance Report on Luxembourg. For adoption by GRECO at its 38th Plenary Meeting (Strasbourg, 9-13 June 2008). – 10p. URL:<http://www.coe.int/greco>.

49. Second Evaluation Round Draft Compliance Report on Greece. For adoption by GRECO at its 36th Plenary Meeting (Strasbourg, 11-15 February 2007). – 13p. URL :<http://www.coe.int/greco>

50. Гуренко М. М. Розвиток політико-правової думки про гарантії прав і свобод людини та громадянина [Текст] : монографія / М. М. Гуренко. — К. : Логос, 2002. — 252 с.

51. Permanent representation of Ukraine to the Council Of Europe URL : <https://rm.coe.int/16804896cf>

52. Рекомендація CM/Rec(2010)4 Комітету міністрів державам-учасницям Ради Європи щодо прав людини військовослужбовців URL: <http://www.refworld.org/docid/506979172.html>

53. Демченко О. В. Правові шляхи застосування європейських норм з прав людини під час винесення рішень українськими судами [Текст] / О. В. Демченко ; Чернігівський громадський комітет захисту прав людини. — Чернігів : [б. в.], 2004. — 216 с.

54. Доповідь ЄКРН щодо України (п'ятий цикл) URL: <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Ukraine/UKR-CbC-V2017-038-ENG.pdf>

55. Донеллі Дж. Права людини у міжнародній політиці [Текст] / Дж. Донеллі ; пер. з англ. Тараса Завалія. — Львів : Кальварія, 2004. — 280 с. 28—30.

56. Зайцев Ю. Питання створення інформаційних та методологічних передумов використання практики Європейського Суду з прав людини в українському судочинстві / Ю. Зайцев // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі [Текст]. — 2002. — № 4. — С. 9—15

57. Захист соціальних та економічних прав людини: міжнародні стандарти і законодавство України [Текст] : матер. наук.-практ. конф. (12 березня 2004 р., м. Київ) / за ред. О. Ф. Штанько, Н. Б. Болотіної. — К. : Київ. юрид. ін-т МВС України, 2004. — 157 с.

58. Коваль І. Право на справедливий суд: практика європейського суду з прав людини щодо України / І. Коваль // Право України [Текст]. — 2006. — № 10. — С. 129—132.